

Հ. Գրադարան

891.995
2-30

ՄԵՏԶՐԱՏ

73

1903 MAY 20

393
2-50-48

Handwritten text in Cyrillic script, likely a letter or postcard message.

A detailed black and white line drawing of a man's face and upper torso. He is wearing a fedora hat and a suit jacket with a striped tie. The drawing is signed 'U.P.' in the bottom left corner.

2te Gattung ist die Götze,
 die aber die Smeagels,
 Götze, der von der Götze-
 Urtat meinet, ungeschwächt:

R. Engenbergs

891.995
L-30 ug.

30 MAY 2011

А. АЙРАПЕТЯН
МОИ ПЕСНИ

Гиз Арм. ССР, Ереван, 1939

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

Հայրապետ Հայրապետյանը մեր մանկական-պատանեկական գրականության մեջ նշանակալից տեղ է գրավում: Նա իր ամբողջ գիտակցական կյանքը—քառասունհինգ յերկար տարիներ—նվիրել է մանուկների դաստիարակության գործին—թե իբրև ուսուցիչ, և թե իբրև մանկական գրող:

*

Հ. Հայրապետյանը ծնվել է 1874 թվին Նախիջևանի Ավտոնում Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետության Տանակերտ գյուղում: Մկղբնական կրթությունն ստացել է տեղի տիրացուական—տեր-թողիկյան դպրոցում: Տասը տարեկան հասակում տեղափոխվել է Զաքարթալ (Ադրբեջան), ուր և վերջացրել է ծխական դպրոցը: 1888 թվին Հայրապետյանը մտնում է Թբիլիսիի Ներսիսյան դպրոցը, վորն ավարտում է 1893 թվին: Այնուհետև, ավարտման օրից մինչև 1934 թվը, ամբողջ քառասուն տարի, նա ուսուցչություն է արել Անդրկովկասի հայկական դպրոցներում, զլխավորապես զավառում:

Իր մանկավարժական գործունեությունից յերկարամյա բնթացքում, Հայրապետյանը յեղել է աղնիվ և նվիրված մանկավարժ թեև արհամարհվել ու հալածվել է հայ բուրժուական ինտելիգենցիայից, վորպես «հասարակ վարժապետ», սակայն ջերմ սիրով սիրվել է աշակերտներից ու գնահատվել:

Ինչպես հայ աշխատավորական-դեմոկրատական ինտելիգենցիայից շատերը, նույնպես և Հայրապետյանը, 1917 թ. Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ Հեղափոխության ժամանակ շրջադարձ է կատարում գեղի հեղափոխությունը, նրա մեջ տեսնելով բուրժուազանականության դեմ իր անհատական դեմքը: Այդ շրջադարձն արտահայտվել է 1917 թ. գրած նրա մի բանաստեղծության մեջ.

Դու լսում ես փոթորիկը
Լայնածավալ Հյուսիսի,
Այդ հսկան է շարժվում տեղից,
Հիմի կենի, կխոսի:

Գիտեն արդյոք, թե՞նչ է բերում
Փոթորիկը մոլեգին.
Մեր տանջանքին վերջ է բերում,
Մեր յերազը թանկագին:

Հայրապետյանը վոչ միայն փողջունում է հեղափոխությունը, այլև կոպում է հեղափոխության համար. յերկու տարի ծառայում է Կարմիր բանակում մերթ վորպես Ռազմա-հեղափոխական տրեքու-նալի զործերի վարիչ, մերթ վորպես դիվիզիայի պետի ադյուտանտ կամ դիվիզիայի շտաբի վարչա-անտեսական մասի պետի տեղակալ: Խորհրդային իշխանության խաղաղաշինարարական շրջա-նում, Հայրապետյանը նոր լեռանդով նվիրվում է իր այնքան սիրած մանուկ սերնդի դաստիարակության գործին և մանկական դրականությունը: ՀԽՍՀ կառավարությունը, բարձր գնահատելով Հայրապետյանի գործունեությունը, նրան առիտ է պատվո գիր և նշանակում անհատական կենսաթոշակ: Իսկ 1934 թվին նշվում է վաստակավոր մանկավարժի և մանկական դրողի գրական-ման-կավարժական գործունեության քառասունամյակը:

* *

Հ. Հայրապետյանը գրել սկսել է 1888 թվից, գեռես Ներ-սիսյան դպրոցի աշակերտ յեղած ժամանակ: Առաջին տպագրված գործը լույս է տեսել «Աղբյուր» ամսագրում: Յերբ 1905 թվից Թբիլիսիում Սա. Լխիցյանի խմբագրությամբ և հրատարակու-թյամբ սկսում է լույս տեսնել «Հասկեր» մանկական պատկերա-դարձ ամսագիրը, Հայրապետյանը դառնում է նրա հիմնական աշ-խատակիցներից մեկը: «Հասկեր»-ում են տպագրվել նրա բազմա-թիվ գեղեցիկ մանկական բանաստեղծությունները, ինչպես՝ «Ան-ցան», «Գարուն», «Մայիս», «Գիշեր» և այլն: Իսկ 1907 թվից, յերբ լույս է տեսնում Հովհ. Թումանյանի և Սա. Լխիցյանի «Հուսարերը», Հայրապետյանի լավագույն փոտանավորները մըտ-նում են դասագրքերի մեջ և մանուկների աշխարհում լայն մաս-տակալություն ստանում:

Խորհրդային շրջանում արդեն, Հայրապետյանն ամբողջովին նվիրվում է մանկական գրականությանը—գրում է, թարգմանում և փոխագրում բանաստեղծություններ, հեքիաթներ, առակներ, աշ-խատակցում է հայերեն լեզվով լույս տեսնող համարյա բոլոր ման-կական-պատանեկական պարբերական հրատարակություններին («Պիոներ», «Պիոներ զեկ», «Ջոկատավար», «Կարմիր ծիլեր»:

«Հոկտեմբերիկ», «Պիոներ կանչ»), ինչպես և մանկավարժական մամուլին («Կոմունիստական լուսավորություն», «Խորհրդային դպրոց»): Խորհրդայնացումից հետո յե, վոր Հ. Հայրապետյանը հնա-րավորություն ունենում առանձին գրքույկներով հրատարակելու իր մանկական գործերը, վորոնց թիվը մի քանի տասնյակի յե հասնում: Իսկ վերջին տարիները, լայն տարածում են գտել նրա կազմած այբբենարաններն ու ընթերցարանները:

Հ. Հայրապետյանի մինչ-խորհրդային շրջանի բանաստեղ-ծությունների նյութը գերազանցապես բնությունն է, բուսա, կան և կենդանական աշխարհը («Ի՞նչ սիրուն է», «Ծաղիկները»-«Յեղևի», «Կենդանիներ», «Թռչուններ» և այլն): Իսկ հե-տ-խորհրդային շրջանում գրած բանաստեղծությունների մեջ ար-տահայտվում է խորհրդային կյանքը—կոլտնտեսությունը, գոր-ծարանը, նոր դպրոցը, աշակերտական-պիոներական կյանքը, խաղն ու աշխատանքը («Գարնանացան», «Բամբակաղաիչ գործարանում», «Ծառատունկ», «Դեպի աշխատանք», «Բերեգադիր» և այլն):

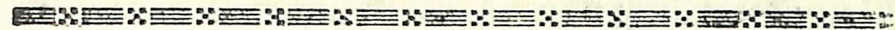
Գաստիարակչական խոշոր նշանակություն ունի «Կոլխոզի համար» մանկական պոեմը, վորի մեջ գրված է մասնավորն ընդ-հանուրին զոհելու գաղափարը (կոմյերիտ Արայի տունն այրվում է, սակայն նա չի լքում կոլտնտեսության բերքի պաշտպանու-թյան գործը, վոր իրեն եր հանձնված):

Հայրապետյանը մեծ հաջողությամբ գրել է նաև մանկական հեղափոխական յերգեր, ինչպես՝ «Լենին պապին», «Իլյիչի աչիկ-ները», «Բանակը կարմիր» և այլն:

Բացի ինքնուրույն գործերից, Հայրապետյանն ունի նաև բազմաթիվ թարգմանություններ, ինչպես ուսու կլասիկ գեղա-նությունից (Կոլիով), նույնպես և ուսու ժամանակակից մանկա-կան գրողներից (Մարշակ, Չուկովսկի և այլն):

Ջնայած իր պատկառելի տարիքին, վաստակավոր մանկա-վարժն ու մանկական դրողը գեռ գրիչը ցած չի դրել և մեծ յե-ռանդով շարունակում է գրել ու աշխատել «Իր սիրելի մանուկ-ներին» համար:

Ա. ԻՆՃԻԿՅԱՆ

ԱՆՑԱՆ...

Ե՛յ ջան, անցան	Հրեո կգան
Բուք ու բորան,	Շարան-շարան
Ձմեռ պապին,	Նախշուն հավքեր
Ձյունի հետ,	Յերգեցիկ,
Հովն ե խաղում	Դաշտ ու անտառ,
Սար ու դաշտում,	Այգի ու սար
Ողբ պայծառ,	Շոր կհագնեն
Բուրավետ:	Քեղեցիկ:

Ե՛յ ջան, շուտով

Յերգ ու տաղով

Կդա գարուն

Ցանկալի,

Պայծառ արև,

Կանաչ տերև,

Խաղ ու ծաղիկ

Կբերի:

1918

ՊԱՊԱԶՈՒՍ

Ձմռան վերջին ամենից շուտ,
Այգիներում, դաշտերում
Չալիկ-մալիկ, կուրծքը պուտ-պուտ
Մի թռչուն է յերևում:

Ու եղ խեղճը դեռ ցուրտ ուղում,
Առանց տրեխ, առանց չուստ,
Թռչկոտում է, խնդում, կանչում,
Թե՛ «Պապաչնւտ, պապաչնւտ»:

Յերբ գալիս է սիրուն գարուն,
Վոր ել պետք չեն տրեխ, չուստ,
Նա տաքանում, ու չի ասում
Ել՝ «Պապա, չուստ, պապա, չուստ»:

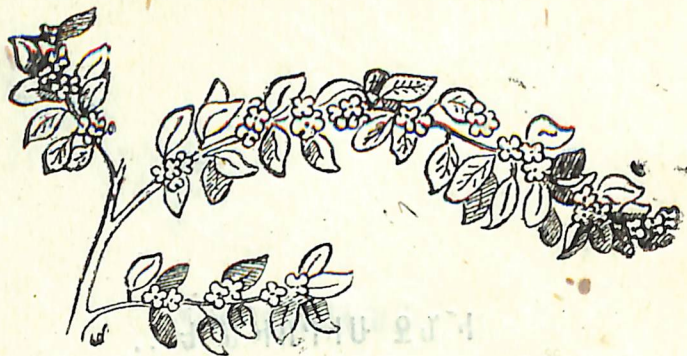
1910

ԻՆՉ ՍԻՐՈՒՆ Ե...

Ի՜նչ սիրուն է անուշ գարնան
Սենթ ու խերառ են քամին,
Վոր սուլում է կարի վրա,
Թխթխկացնում ապակին:

Ի՜նչ անուշ է սիրուն գարնան
Են անձրևը խելագար.
Կախում է կարի վրա,
Մերթ կամացուկ, մերթ վարար:

1909

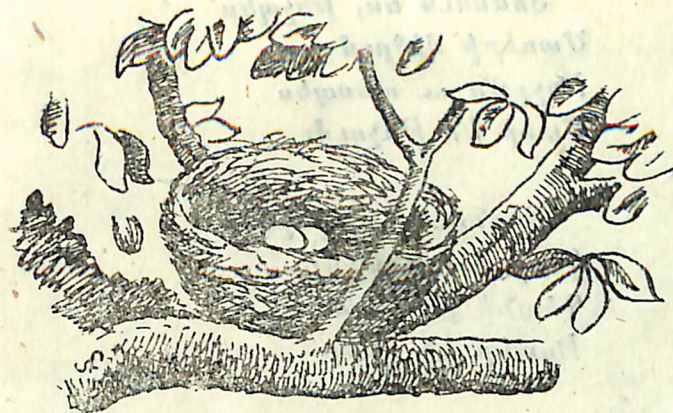
ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ

Գարնան մեղմ քամին
Փարվում է նախշուն
Զուգված ծառերին,

Պոկոտում նրանց
Շուրերը սիրուն,
Ու տանում կամաց:

Յեւ կարծես ողում
Թիթեռի գուլն-գուլն
Խմբեր են թռչում:

1910

ԳԱՐՈՒՆ

—Հայրիկ, ուր գնաց
Մեր բակի միջում
Են բարձր կիտած
Զյունը փայլիլուն:

Ել ձնագնդի
Ինչո՞վ կխաղամ,
Ել իմ սահնակով
Վորտեղ կսղղամ:

Աշոտն ինձ համար
Ել ինչի՞ց պիտի
Առաջվա նման
Զնե մարդ շինի:

—Սուրիկ ջան, ձյունին
Արեւ տարավ,
Իսկ այդ արեւին
Գարունը բերավ:

3009
39

Տեսնում ես, ինչպե՞ս
Ծառերի միջում
Ինչքան ու պեռպեռ
Ծառեր են թռչում:

Տեսնում ես, ինչպե՞ս
Դուրսը տաքացել,
Գետնի լերեւին
Խոտեր են բսել:

Հիմի դու դրսում,
Բակում պիտ խաղաս
Յեվ մեր պարտիզում
Թիթեռներ վորտաս:

Ձմեռն անցավ
Այն ցուրտ ու դաժան,
Գարունը լեկավ
Նախշուն, աննձան:

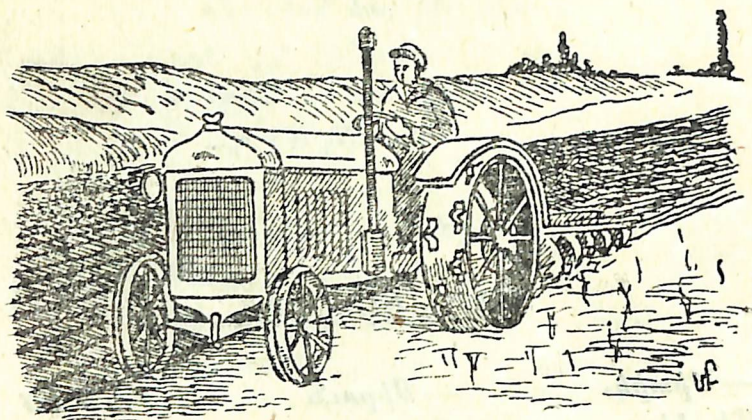
1909

ԾԻՏՆ ՈՒ ՏՂԱՆ

— Ծիտիկ,	— Միրուն	Բուն եմ
Միտիկ,	Տղա,	Շինում
Ի՞նչ ես	Գարուն	Պատի
Եղպես	Կգա	Ճեղքում,
Թռչում,	Յերգով,	Ձաղեր
Ճչում.	Ծաղկով	Հանեմ
Ճիկ, ձիկ, ձիկ:	Մնուշիկ,	Միրունիկ:

1912

ԳԱՐՆԱՆԱՅԱՆ

Գարնան մատաղ
վառ արևից
Մռայլ ու ցուրտ
Որերն անցան
Յեվ սկսվեց
Հանդ ու դաշտում
Բուշեիկյան
Գարնանացան:

Տրակտորները
Շարքով, կարգով
Ուժգին գոչում են
Միաձայն.
«Կեցցե, կեցցե
Բուշեիկյան
Ուրախ, կարմիր
Գարնանացան»:

1931

ԱԼԼՈ՛...

—Ալլո, ալլո,
Պիոներներ,
Մեր սիրելի
Բարեկամներ.
Խոսում են ժիր
Սարյակները.
Պատրաստել եք
Մեր բները...

1935

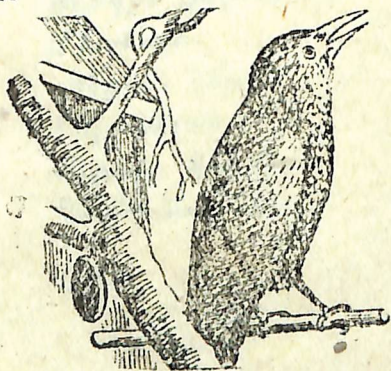
ՍԱՐՅԱԿԻ ՏՈՒՆԸ

—Սարյակները մեր հերվան
ես ուր վոր ե պիտի գան,
Բայց տնակը հնացած
Պետք չի գալու ել նրանց:

Կարեն, արի միասին
Նոր տուն շինենք սարյակին,
Թե՛ չե՛ տեսնի տուն չկա,
Ել մեր բակին մոտ չի գա:
Վորդ ու թրթուր գանազան,
Յես ինչ գիտեմ, ել ինչ բան,
Ներս կմտնեն մեր այգին,
Վնաս կտան ահագին:

Դե վեր, գնա մուրճը բեր,
Յես ել՝ տախտակ ու մեխեր:

1929

ԾԱՌԱՏՈՒՆԿ

Փնո ենք փորում,
Տունի ենք տնկում
Ուրախ յերգով ու կանչով,
Վոր մեծանա.
Ու ճյուղեր տա,
Ծածկվի սիրուն կանաչով:

Յեվ յերբ ամռան
Արեւ գա
Իր շողերով շողշողուն,
Ծառը սիրով
Հանգիստ կտա
Մեզ իր անուշ ստվերում:

1928

ԳԱՐՈՒՆ

Զուգվել են կրկին
Անտառ ու այգի,
Վշշում ե ուժգին
Զուրը գետակի:

Հավերքը սիրուն
Համերգ են կազմել,
Հանգում ու դաշտում
Յերգ ու հորովել:

Թխթեռներն ուրախ
Թռչում են դեռ, դեն...
Զան, տեսքիդ մատաղ,
Գարուն ե արդեն:

1912

ՄԱՅԻՍ

Ճամփա ավեր սար ու դաշտեր,
Ճամփա բացեք են հյուրին,
Նա բերում ե ձագեր, թխթեռ,
Նախշուն որեր մեր յերկրին:

Ալվան-չալվան գորգի վրով,
Տեսեք ով ե գալիս ես,
Նուշիկ-մուշիկ, նազ ու տուգով
Սիրուն դեմքով, ժպտերես:

Դուրս են գալիս նրա առաջ
Գառնուկ, թռչնիկ, մարդ, ծաղիկ,
Հազար գույնի շորեր հագած,
Յերգ ու տաղով գեղեցիկ:

Ճամփա ավեր ծառեր ու խոտ
Մեր անուշիկ են հյուրին.
Նա մայիսն ե ցողոտ, շաղոտ,
Մեր բուրբի սիրելին:

1910

ՊԱՏԿԵՐ

Լուսնյակի մի շող,
Թաքուն, գողեգող,
Գիշերվա կիսին,

Մտել ես սենյակ
Յեւ ընկել շիտակ
Տղի յերեսին:

Շողը շողշողում,
Դեմքին ես փարում,
Համբուրում քնքուշ,

Տղան եւ քնում,
Յերազ ես տեսնում
Ու ժպտում անուշ:

1914

ՈՒՌԵՆՈՒ ՀՅՈՒՐԵՐԸ

Գյուղին մոտիկ
Բլրի լանջից,
Զուլալ աղբյուր
Ե բղխում.
Գլգլալով
Ու խնդալից,
Դեպ ստորոտ
Շտապում:

Են աղբյուրի
Ակունքի մոտ
Մի դարավոր
Ուռենի,
Զարդարել ե
Լանջը քարոտ,
Գնքուշ, անուշ
Հով ունի:

Յեւ կեսորվա
Տաք ու տոթին
Իր սիրունիկ
Գառներով,
Մոտ ես գալիս
Են աղբյուրին

Գառնարածը
Շտապով:

Ծառն անուշ
Սլալոցով,
Զով ե անում
Հյուրերին.
Թռչունները
Ծլվոցով,
Գուն են բերում
Գառներին:

Գառնարածն ել
Շվին բերնին,
Թիկն տված
Ուռենուն.
Չափակցում ե
Թռչուններին,
Գլղոցին,
Մեղմ քամուն:

1909

ԾԻՏԻԿԻՆ

Ե՛յ դու, ծիտիկ,
Իմ սիրունիկ,
Գուն մի մտիլը,
Զգուշ յեղիլը,
Ուրուրը, թե՛ս,
Դիտում ե քեզ:

Յեթե իջնի
Ու քեզ տանի,
Ո՞վ ինձ համար
Ել անդադար
Յերգեր անուշ
Կասի քնքուշ:

1910

ԱՐՏՈՒՏԻԿ

Այ արտուտիկ,
Փռքիկ թռչնիկ,
Պուտպուտուրիկ
Սիրունիկ.
Արշալուսին
Հովիվներին
Բարի լույս ես
Ավետում,
Սիրուն հանդում,
Կանաչ դաշտում
Սոխակի տեղ
Յերգ ասում:

1910

Գ Ի Շ Ե Ր

Գեղեցիկ ու զով
Գիշեր ե պայծառ,
Անուշիկ քնով
Քնած ե աշխարհ:

Ծառերը մեղմիկ
Քամուց որորվում,
Հեզիկ ու նազիկ
Յերգ են սլսլում:

Գետափին, թե ուր
Վռվռվում ե բուն,
Գետակն ել տխուր
Հրաժեշտ ե լերգում:

Իսկ լայնատարած
Յերկնակամարով,
Լուսինն ե կամաց
Անցնում սահելով:

Աստղերն ել սիրուն
Փայտով փայլում,
Իրենց թագուհուն
Ճամփա չեն գնում:

Գեղեցիկ ու զով
Գիշեր է պալծառ,
Անուշիկ քնով
Քնած է աշխարհ:

Ու քնած չերկրին
Գետակն ու բուն
Յերգով միասին
Որոր էն ասում:

1910

ԱՌԱՎՈՏ

Զիլ կանչն աքլորի
Պատուում է կամաց,
Խավար աշխարհի
Քողը անթափանց:

Յեվ նրա ձայնից
Շտապ, սարսափած,
Աստղերն յերկնքից
Գլորվում են ցած:

Լույս աստղը միայն
Յերկնքի ծայրում,
Դեռ քաջի նման
Ցուրում է, փայլում:

Գետակի, բլի
Համերգը լուում,
Զարթնող աշխարհի
Խուլ ձայնն է ծնվում,

Յեվ շառագունած
Վառ արևելքում

Հոգնած ու դադրած
Լույս աստղը մարում:

Ապա վեհ, հանդարտ,
Շողուն, շողշողուն,
Փառավոր, հպարտ
Արիին և յեկնում:

1910

ՍԻՐՈՒՆ ԳԻՇԵՐ

Սիրուն գիշեր...
Լուսնի շողեր
Պար են բռնել
Ջրի հետ.
Գետն և հոսում,
Որոր ասում,
Փսխում և
Լուսնի հետ:

Քամին փչում,
Ջուրը հուզում,
Խաղ և անում
Գետի հետ.
Արծաթ ջրեր,
Լուսնի սովեր
Համբուրվում են
Իրար հետ...

1910

ԱՇՈՒՆ

Կրկին աշուն է,
 Աշուն,
 Այգին դարձել է
 Նախշուն:
 Տանձ ու խնձոր՝
 Ծառերից
 «Ճիկ» են անում,
 Կանչում ինձ:
 Ընկերներով
 Մենք այգում,
 Հասուն միրգ ենք
 Հավաքում.
 Համ ուտում ենք,
 Համ ոգնում:

1929

ԴԵՊԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Որերն անցան հանգստի,
Յեկավ քաղցրիկ Սեպտեմբեր,
Վորին վաղուց ամենքս ել
Սպասել ենք անհամբեր:

Կրկին դարոյ գնանք մենք,
Սովորենք ու աշխատենք.
Աշխատանքն է, վոր մարդուն
Յեւ մարդում է, և՛ կրթութ:

1928

ՇՈՒԿԱՆ ԱՇՆԱՆ

Զարգարվել ե մեր շուկան՝
Խնչեր ասես, վոր չկան.
Տանձ ու խնձոր, սերկևիլ,
Փշատ, ընկույզ և տխիլ,
Բա խաղողը դու՛նդգույն,
Սպիտակ, կարմիր, վոսկեգույն,
Բա են դեղին գաղաթը,
Վոր նախշում ե բազաթը,
Բա են դեղ-դեղ կանաչին
Խանութների առաջին...

Վոր մեկն ասեմ. մեր շուկան
Աննժան ե, աննժան:

1928

ԱՇՆԱՆ ՏԵՐԵՎԸ

— Մրսում եմ, մրսում,—
Ծառի վրայից
Տերևն ե սրսում:—
Քամի ջան, քամի,
Շուտ յեկ ինձ ոգնի,
Վոր ծառից իջնեմ՝
Սպիտակ ու փափուկ
Վերմակով ծածկվեմ:

1910

ԾԻՏՆ ՈՒ ԾԻԾԵՌՆԱԿԸ

— Արի մեզ հետ
Թռչենք հարավ,
Մոայլ ու ցուրտ
Աշուն յեկավ:

Մերկ ծառերին
Պիտի մնաս,
Ձմռան որին
Սոված դողաս:

— Թեք չունեմ
Քեզ պես ուժեղ,
Հարավ թռչեմ
Ձեզ հետ մեկտեղ:

Ձմռան ցրտից
Ձեմ վախենում,
Կեր ել կլինի
Նս բակերում:

1911

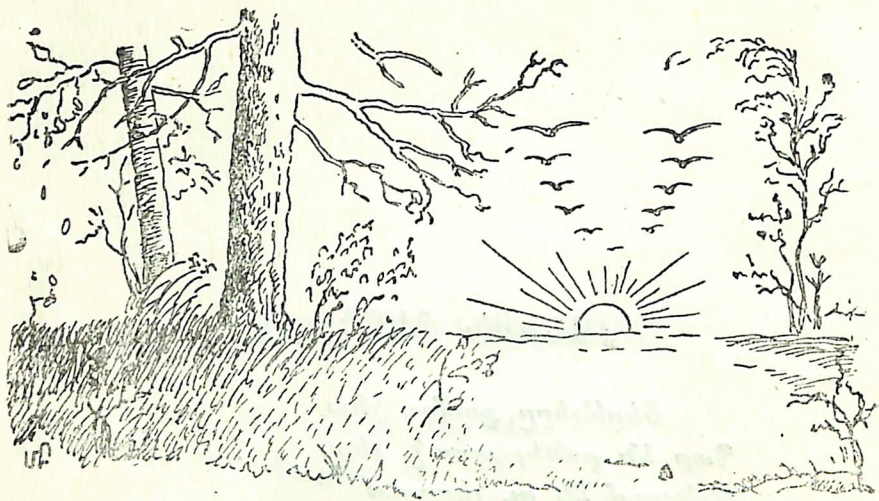
ԱՇՆԱՆ ՅԵՐԳ

Տերևները քամու հետ
Պար են բռնել առաջ, յետ,
Խշխշում են ու յերգում
Մեր դարդարված պուրակում.
— Գալի բարի, այ աշուն,
Ի՞նչ սիրուն ես, ի՞նչ նախշուն:

Գետակը գիժ ու պղտոր
Շտապում է դեպի ձոր,
Քչքչալով ձորակում
Փրփրում է ու յերգում.
— Յես գնացի, ջան աշուն,
Ի՞նչ սիրուն ես, ի՞նչ նախշուն:

Կռունկները կռկռան
Կռկռալով վեր թռան,
Դեպի հարավ ձգվեցին,
Կռկռացին, յերգեցին.
— Մնաս բարով, այ աշուն,
Ի՞նչ սիրուն ես, ի՞նչ նախշուն:

1931

ԱՇՈՒՆ

Դաշտ ու այգի դեղին հագան,
Ծառ ու ծաղիկ մերկացան,
Թռչունները յերամ-յերամ
Մեր աշխարհից հեռացան:

Որը մռայլ, ցուրտ ու տխուր
Բարակ անձրև ե մաղում,
Մեզն ե պատել դաշտ ու բլուր,
Ել մարդ չկա հանդերում:

Չար ագռավը ծառի վրից
Չմտան յերգն ե կռկռում,
Մարդ, անասուն տուն ու բնից
Ծերուկ հյուրին սպասում:

1909

Զ Մ Ե Ռ

Աշնան վերջին քամին լեկավ,
Մրբեց դաշտեր, ձոր ու լեռ
Յեվ ամենքին համբավ բերավ
Թե՛ դալիս ե ցուրտ ձմեռ:

Ու մռայլեց լերկինք, գետին,
Մեզը պատեց դաշտ ու սար,
Ցուրտը յեկավ, տիրեց յերկրին,
Ճերմակ հագավ մեր աշխարհ:

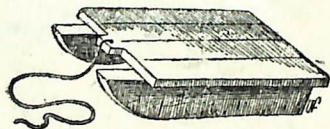
Մարդ, անասուն ծերուկ հյուրից,
Վախվախելով մտան տուն.
Գետն ել լռեց ցրտի անից,
Ծառ ու ծաղիկ մտան քուն:

1909

Զ Մ Ե Ռ

Բարև, բարև,
 Սիրուն ձմեռ
 Բարով լեկար
 Դու մեզ մոտ:
 Այդ ուր եյիր
 Այսքան որեր՝
 Մնում եյինք
 Քեզ կարոտ:
 Փաթիլ-փաթիլ
 Զյունը թափիր,
 Սառույց կապիր
 Պսպղան,
 Ուրախ-ուրախ
 Փողոց դուրս գանք,
 Առած սահնակ
 Ու սղղան:

1929

ՄԱՔՈՒՐ ՈՂՈՒՄ

Փափուկ, սպիտակ ձյուն ե լեկել
 Ծածկել փողոց ու ծառեր,
 Յեկեք, լեկեք, ջան մանուկներ,
 Խաղանք ձմռան մեր խաղեր:

Ողբ մաքուր, սառն ու պայծառ,
 Յեկեք խաղանք, պաղի տանք,
 Վաղուց ե վոր մենք չենք տեսել
 Այսպես, սիրուն յեղանակ:

Խաղ անելով մաքուր ողում
 Ուժ, լեռանդ ենք հավաքում,
 Խորհուրդների լերկրի համար
 Աշխատանքի պատրաստվում:

1928

ՆՈՐ ՏԱՐՎԱ ՆՎԵՐԸ

— Այ նոր տարի,
Գալի բարի,
Դու մեզ նվեր
Ի՞նչ ես բերել:

Արդյոք խնձոր,
Զիր ու սալոր,
Թե տանձ ու նուռ,
Զամիչ մի բուռ:

Սրա նման
Ուրիշ լավ բան
Ել չգտա
Իբրեւ ընծա:

Գիրքն եւ ապի
Մտքեր բարի,
Յերգ, ցնծություն,
Խաղեր սիրուն:

— Զան մանուկներ,
Թող ձեզ մրգեր
Մայրիկը տա՝
Իսկ մոտ չկա:

Յեւ ձեզ համար
Մի-մի հարմար
Գիրք եւ բերել
Մեջը պատկեր:

ՄԵՐ ՏՈՆԱԾԱՌԸ

Ահա և մի տանածառ,
Կանգնած հպարտ ու հսկա.
Վորքան ուղիղ ու յերկար ե,
Ծայրին աստղ հնգաթեւի:

Վրան վորքան ոգանավ կա,
Պարաշյուտ ու խաղալիք,
Վորքան սիրուն, փայլուն իրեր
Յեւ լապտերներ զեղեցիկ:

Ի՞նչ լուսավոր ու պայծառ են
Ճրագները Իլիչի,
Վորքան պայծառ փայլիլում են
Կանաչ ճյուղերի միջին:

Իսկ մենք ուրախ, շրջան կազմած,
Պար ենք գալիս, պտտւում,
Յեր նոր տարվա անուշ յերգն ե
Մեր դահլիճում զիլ թնդում:

1909

ՏՈՆԱԾԱՌ

Զարդարվել են դու պալատ,
Մեր սիրելի տոնածառ,
Մենք կալարենք ու կերպենք,
Ձենք մոռանա քեզ յերբեք:

Այսքան ուրախ կյանքը մեր
Ստալինն է մեզ ավել,
Յեվ հալածական խնամքով
Մեզ փայփայել ամեն որ:

Դրա համար լեկեք մենք
Միշտ զերազանց սովորենք,
Լինենք խելոք, կարգապահ
Յեվ չունենաք բացակա:

Վոր համբավը մեր լսի
Ստալինը և ասի.
«Ապրեք, խելոք մանուկներ,
Այդ ինչ լավ եք սովորել»:

1937

ԱՐՁԻ ՔՈՒՆԸ

Ճամփից հեռու, մի վորջում,
Ուր ցուրտ, քամի չի փչում,
Քուն ե մտել մինչ գարուն
Հսկա արջը մոխրագուն:

Տաք ու չոր ե են վորջում,
Ցուրտ ու քամի չի փչում:
Յեվ նա, քնած են փոսում,
Մեղր ե տեսնում յերազում,
Պամփում ե ու փսսում,
Յեվ իր թաթերը ծծում:

1930

ՅԵՂԵՎՆԻՆ

Աշուն է: Բայր ա գաջ
 Ճառերը տկար
 Տխուր անասուն,
 Մրսում են, դողում,
 Յեղևին միայն
 Կանաչով պատած
 Կանգնած է մենակ
 Տուրա քամու զխաչ:

1910

ԶՄՌԱՆ ՎԵՐՋԸ

Շուտով պայծառ յերկրից
 Սրեզալը վառվում,
 Վերջ կգնի գիծ մարտի
 Անձրեկներին ու քամուն:

Յեվ կգար թևն խոտ, ծաղիկ,
 Շոր կհագնեն գեղեցիկ
 Թռչունները ճվառ
 Նորից մեզ մտա պիտի գան:

1929

— Յն ուսով իմ անգիտան
 Քիչն անգիտան անգիտան
 Զարն անգիտան ու անգիտան
 Ինքն անգիտան, ով իմ անգիտան

ՅԵՂԵՎՆԻՆ

Աշուն եւ Բոլոր ա զաճ
Ծառերը տկար
Ձիւղը անտառում
Մրսում են, դողում,
Յեղնին միայն
Կանաչով պարած
Կանգնած ե մենակ
Ճուրա քամու զիմաց:

1910

ԶՄՌԱՆ ՎԵՐՋԸ

Շուտով պայծառ յերկնքից
Սրեզակը վառվում,
Վերջ կգնի գիծ մարտի
Մանրեկներին ու քամուն:

Յե՛վ կգարժնեն խոտ, ծաղիկ,
Շոր կհագնեն գեղեցիկ
Թռչունները ճվառն
Նորից մեզ մոտ պիտի գան:

1929

ԶՈՐՍ ՅԵՂԱՆԱԿ

— Յես մանուկ եմ ծաղկավետ,
Զգեստներս հոտավետ,
Դեմքս պայծառ, ժպտերես:
Ասեք, տեսնեմ՝ ո՞վ եմ յես:

— Դու զարունն ես ցանկալի,
Սիրուն զարդը աշխարհի,
Բերում ես վարդ, մանուշակ,
Անթիվ յերգեր ու թռչնակ:

— Պատանի յեմ տոթակեզ,
Սյրում եմ ձեռք ու յերես,
Ընծաներ եմ բերում ձեզ:
Ասեք, տեսնեմ՝ ո՞վ եմ յես:

— Դու ամառն ես արևառ,
Ունես բարիք անհամար
Յեվ արեվոս քո ծոցից
Առատ բաժին ես տալիս:

— Յես մառյլ եմ, անձրևոտ,
Դեմքս խոհուն, մաքածկոտ,
Զարդս դեղին ու պեսպես:
Ասեք, տեսնեմ՝ ո՞վ եմ յես:

— Դու աշունն ես հովասուն,
Շորդ սիրուն ու նախշուն,
Բերում ես մեզ առատ միրգ,
Անուշ, հոտով ու քաղցրիկ

— Ալևոր եմ սպիտակ,
Բերում եմ բուք ու սահնակ,
Կարմիր ներկում թուշ, յերես:
Ասեք, տեսնեմ՝ ո՞վ եմ յես:

— Դու ձմեռն ես ցրտաբեր,
Փռում ես տաք վերմակներ,
Վոր արմատը բույսերի
Յրաից, քամուց չսառչի:

1914

— Բո՛ւրի մարդ եմ ասում —
Բո՛ւրի մարդ եմ ասում —
Բո՛ւրի մարդ եմ ասում —
Բո՛ւրի մարդ եմ ասում —

— Բո՛ւրի մարդ եմ ասում —
Բո՛ւրի մարդ եմ ասում —
Բո՛ւրի մարդ եմ ասում —
Բո՛ւրի մարդ եմ ասում —

ԲՐԻԳԱԴԻՐ

Ամբողջ տարվա ընթացքում
Չունենա՞վո՞ւմ եմ ուշացում:
Հարվածային եմ, գլխակ,
Ինձ պատվի՞չ չկարծեք:

Բրիգադիր եմ, բրիգադիր,
Գործերիս միշտ ուշադիր:

Դասի ժամին միշտ լսում,
Ցերդում, խաղում, վաղվում,
Աշխատում եմ հյուսնոցում
Յեւ միշտ տանում սոցմրցում:

Բրիգադիր եմ, բրիգադիր,
Գործերիս միշտ ուշադիր:

1929

ՀԻՎԱՆԴ ՓԻՍԻԿԸ

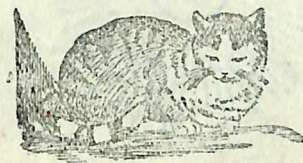
— Բժիշկ, քննիր սրտիկը,
Հիվանդ ե իմ փխիկը,
Ունի թոքի բորբոքում,
Կարծեմ արյուն ե թքում:

Գիշեր, ցերեկ յես արթուն
Նրա մտին յեմ նստում,
Բան եմ պատմում, վար լսի,
Ծածկում, վոր նա չմխի:

Ի՞նչ տամ նրան, համով դեղ,
Թարմ ու համեղ կարագ յեղ,
Քաղցր հալվա ու համիչ,
Թե՛ թող ուտի ամեն ինչ:

Հիմի ծածկած գլուխ, վրա
Նրան բերել եմ քեզ մոտ,
Բժիշկ, քննիր սրտիկը,
Մեղք ե իմ լավ փխիկը:

1929

ՍԱՎԱՌՆԱԿԸ

Ահա, ահա, նայիր, վերից,
Թեևրը լայն բացած, պարզած,
Սավառնակն ե սահում ողով
Հսկա, հպարտ ու անվրդով:

Թռչունները նրա ահից
Լեզապատառ ցած են գալիս,
Իսկ նա հպարտ ու անվրդով
Սավառնում ե կապույտ ողով:

1928

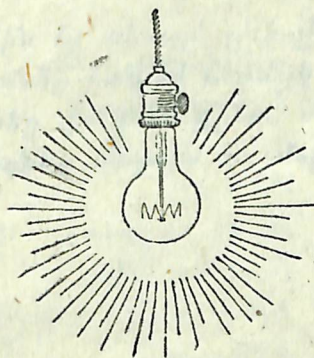
ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Վնչ պատրույգ կա, վնչ ե նավթ,
Մի աղակի յե անզարդ,
Վիզը բարակ, փոքն ուռած,
Սպիտակ թելից կախ արած:

Յերբ գալիս ե իրիկուն,
Սրվին մարում յերկնքում
Չըխկ...

Լույս ե տալիս նա պայծառ
Իր շողերով վռակեվառ:

1928

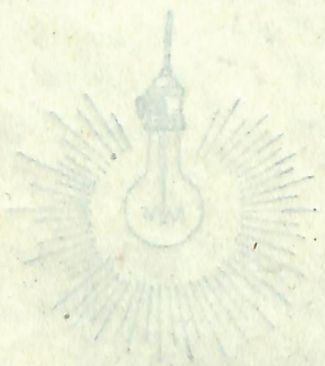

ՃԱՆՃԸ

Թշնամին ե մեր ցեղի,
Թե քաղաքի, թե գեղի.
Աղան ու կեղալը փռաներին
Տարածում ե թույն ու մահ:
Այդ աներես ճանճերին
Կոտորեցեք անխնա:

1926

8801

ԱՆՏԱՌԸ

Անտառի պես պճնասեր
Ել ուրիշը կլինի.
Ունի սիրուն հազուստներ
Ու զարդարանք գեղանի:

Մին ել տեսար նա կանաչ
Շուրեր հազած, զարդարուն,
Նազ ու տուգուլ ձախ ու աջ
Տառանվում ե, սլալում:

Մին ել գեղին շոր մտած,
Տեղ-տեղ կարմիր ու նախշուն
Ապա մերկ ու գլխաբաց
Որորվում ե, հառաչում:

Մին ել տեսար՝ շիվ-շիտակ
Կանգնեց հազով ճերմակ շոր,
Կախեց փայլուն գլխա, մանյակ,
Կանգնեց անշարժ ու մուր:

1912

ՀՅՈՒՍՆՈՅՈՒՄ

(ՓՈԽԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ)

Վ — Ընկեր վարպետ,
Տախտակ ե պետք
Մեզ հինգ կտոր
Հարթ, բարակ.
Տախտակ չունենք,
Սղոց չունենք,
Պետք ե շինենք
Սալառնակ:

— Լավ, յերեխեք,
Դե մոտ յեկեք,
Տեսեք՝ դուք ել
Սովորեք:

Վարպետը ծեր
Իսկույն առավ
Իր դազգահից
Մի սղոց,
Առաջ ու յետ,
Առաջ ու յետ.
Խը՛ռ, խը՛ռ, խը՛ռ, խը՛ռ
Խոխոց:

Վարպետը ծեր
Առավ ուսողան
Ու դեն դրեց
Սղոցը,
Առաջ ու յետ,
Առաջ ու յետ,
Գցեց՝ խը՛ռ, խը՛ռ.
Խշշոց:

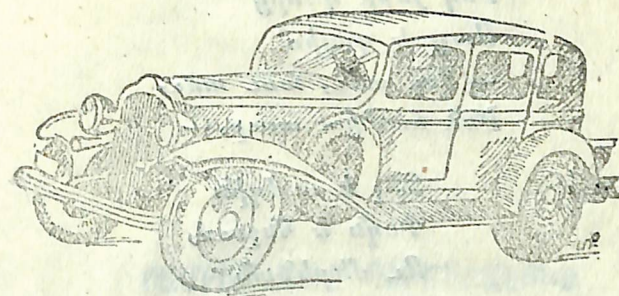
— Հիմի, առեք,
Ջան յերեխեք,
Հինգ լավ տախտակ
Հարթ, բարակ.
Առեք, տարեք
Ու շինեցեք
Մի լավ սիրուն
Սալառնակ:

1930

ՓԻՍԻԿԻ ԴԱՍԸ

Մոսին նստել
 Հատակին,
 Դաս եր, տալիս
 Փխիկին.
 — Այ, փխիկ ջան,
 Մի լավ տես
 Նկարել են
 Ինձ ու քեզ:
 Սա յեղ տուն ե:
 Ասա՝ տուն:
 Ի՞նչ ես նստել
 Խռմիտում:
 Սա յեղ ծառ ե;
 Սա՝ մրգեր,
 Մեր այգուցն են
 Հավաքել:
 Սա յեղ տուփ ե,
 Ասա՝ տուփ:
 Ի՞նչ ես նստել
 Աչքդ խուփ:
 Գնա՛ քնիլը,
 Փխիկ ջան,
 Վաղն արի
 Նոր դաս տալու:

1929

ՇՈՖԵՐ

(ՓՈԽԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ)

Ձեռնոցը ձեռքիս,
 Ակնոցն աչքիս
 Շոֆեր եմ յես
 Սրտուհի:

Ղեկը ձեռքիս շարունակ
 Սլանում եմ համարձակ:

Փողին թռչում,
 Գամին ճչում,
 Փողը հնչում,
 Փնչում
 Թնչում
 Մեքենան,

Կտրում ճամփան
 Անսահման:

Ահա անտառ,
 Հովիտ ու սար,
 Ձորեր ու դաշտ
 Մի ակնթարթ
 Յերևում են
 Ու կորչում:

Իսկ յերբ զեմից
Սալ է գալիս՝
—Տու աճւ, տու աճւ,
Ինձ ճամփա տուր,—

Զիւ և ուժգին
Փողն է հնչում,
Ու մեքենան
Թռչում կրկին,
Սայլին թողնում
Ճամփի կողքին:

ԲԱՄԲԱԿԱԶՏԻՉ ԳՈՐԾԱՐԱՆՈՒՄ

Զին, ջին, ջին, ջին...

Ես քանի ջին

Ես տան միջին...

Մի սև հսկա,

Մի ափղահա

Դունչը ծռած,

Բերանը՝ բաց:

Կլանում է իր յերախով
Են բամբակը հնդով, կեղտով,
Կլանում է, վերև տանում,
Հունդ ու կեղտից զտում, մաքրում:

Յեւ մաքրում է բամբակն արագ,
Վոր թել մանեն հաստ ու բարակ,
Թելեր մանեն չթի համար,
Հնդից շինեն, քուսպ ու ոճառ:

1928

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ

Կենդանի յե վայրենի,
Քնքուշ ու թանկ մորթ ունի:
Ինքն ազան, խորամանկ,
Բունն ունի հաղար ծակ:

Յես մի անդեն կենդանի,
Ունեմ անթիվ թշնամի:
Շատ վախլուկ եմ ու պոչատ,
Կրժողներին հարազատ:

Մարդու հոտի ու դան
Պահապանն եմ աննման:
Յեվ մշակ եմ, ե՛վ վորսկան,
Ամեն բանի պետքական:

Սիրելին եմ ամեն տան,
Մանուկներին բարեկամ:
Մուշտակս տաք ու քնքուշ
Մկնիկների աչքի փուշ:

Տկար մարմնիս լավ պաշտպան
Փշեր ունեմ աննման,
Մթնով հլուքն եմ դաշտերի
Յեվ թշնամին ոճերի:

Մեծ ծառերի փշակում
Յես իմ պալատն եմ շինում
Յեվ վոստերի կատարին
Կրծում ընկույզ ու կաղին:

Յես սողուն եմ թունավոր,
Ինքս յերկար ու կտր,
Առանց վոտի յես արագ
Սլանում եմ համարձակ:

Յես արքան եմ բոլորի,
Ձայնս ուժեղ, ահռելի,
Ինձնից վախչում են, սաղսում
Մարդ ու գազան, անասուն:

Կենդանի յեմ մարդու պես,
Ունեմ ձեռք, վոտ ու յերես,
Տունս՝ տաքուկ անտառը,
Մեծ ծառերի կատարը:

Խոշոր եմ, մեծ յեղան պես,
Մարդու մոտ եմ ապրում յես,
Տալիս եմ ձեզ բոլորիդ
Սպիտակ, անուշ խմելիք:

Ուժեղ եմ յես, վայրենի,
Ինձ պես թռիչք ո՞վ ունի,
Յեզան, կովին տեսնելով
Մեջքն եմ ջարդում մի գարկով:

Այգում, դաշտում, պուրակում
Անուշ հյութ ենք հավաքում,
Համեղ բան ենք տալիս ձեզ,
Դուք միջատ եք ստում մեզ:

Թ Ռ Չ Ո Ւ Ն Ն Ե Ր

Մի թռչունն կա պստիկ,
Մարմին ունի կյորիկ,
Կտուցը կարճ ու հաստիկ,
Ճկճկում է սիրունիկ:

Մի թռչունն կա պուրակում,
Ինքը պստիկ, մոխրագույն,
Քիչ ենք տեսնում մենք նրան,
Բայց յերգն է աննման:

Մի թռչունն կա շուտ չվող,
Ցանկալի գարուն բերող,
Վորս է անում թռչելիս,
Բունը շինում է կավից:

Մի թռչունն կա սպիտակ,
Վիզը յերկար ու բարակ,
Վտաները ձիգ, այլանդակ,
Թռիչք ունի համարձակ:

Մի թռչունն կա կչկչան,
Պոչը յերկար, տմբամբան,
Թե վարժեցնեք դուք նրան,
Կխոսի մարդու նման:

Մի թռչունն կա գույնզգույն,
Նա խոսում է, չի յերգում,
Ապրում է տաք աշխարհում,
Մեզ մոտ հաճախ չի լինում:

Մի թռչունն կա լույսով կույր,
Ջայն է հանում նա տխուր,
Վորս է անում գիշերով
Իր սոսկալի ճանկերով:

Մի թռչունն կա յերկարպոչ,
Չի սիրում տուն ու խոռոչ,
Չվում է միշտ ամռան հետ,
Բունն չի շինում նա յերբեք:

Մի թռչունն կա հավի չափ,
Սիրած տեղն է լեռ, քարափ,
Համեղ միս է տալիս մեզ,
Լավ յերգում է, բայց անտես:

Մի թռչունն կա կռավան,
Ձգուշ է գողի նման,
Գիշակեր է, անկշտում,
Մարդիկ նրան չեն սիրում:

Մի թռչունն կա հորթի չափ,
Նա չի սիրում լեռ, քարափ,
Անապատում արևկեղ
Վազ է տալիս ձիու պես:

Մի թռչունն կա վիթխարի,
Բնակիչն է ամպերի,
Բուն է շինում ժայռերում,
Հորթ ու գառներ գողանում:

ՅԵՐԵՔ ՓԻՍԿՆԵՐԻ
ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ծեր սև կատուն
Նազանի
Յերեք փոքրիկ
Ձագ ունի:
Ծինը փափրիկ,
Սպիտակ,
Կասես՝ պստիկ
Նապաստակ,
Ծինը սևիկ
Ու ճարպիկ,
Դունչն ու պոչը
Գեղեցիկ,
Ծինը չալիկ,
Համարձակ,
Աչիկները
Վառ ճրագ:

*
* *

Առավոտից
Իրիկուն
Սենյակներում
Ու բակում

Թռչկոտում են,
Վազվզում,
Գլորում ու
Քաղքշում
Կամ կծիկը
Տատիկի,
Կամ տիկնիկը
Սաթիկի,
Կամ գնդակը
Անիկի,
Կամ սայլակը
Վանիկի:
Ծին ել գնում
Յետ ու յետ,
Խաղում իրենց
Պոչի հետ,
Նստում տատի
Չուստի մեջ,
Չեն վախենում
Տատից հեշ:
Փշտացնում
Ու ցատկում,
Խաղում պապի
Դտակում:

1929

ՀԱՍՄԻԿԻ ՆԱՄԱԿԸ

— Ե՛ր, գիժ փիսիկ,
Մի խանգարի՛ր,
Հանգիստ նստի՛ր
Իմ կողքին.
Ձեռ տեսնում, վոր
Գրիչ առեր,
Գիր եմ գրում
Տատիկին:

Յե՛վ Հասմիկը
Գրեց, գրեց,
Լցրեց ամբողջ
Մի յերես,
Մին ել նայեց,
Ապա ծալեց
Ու ծրարի
Մեջ դրեց:

— Պրծա՛, փիսիկ,
Իմ սիրունիկ:
Ես ել հասցեն.
Լենինական,
Փողոց համար
Քսան ու վեց,—

Մի փողոց ե
Հայն ու մեծ,—
Ես ել նրա
Տան համարը՝
Ճիշտ քսան,
Ես ել տատիս
Ազգ-անունը՝
Ես Ֆահրադյան,
Ես Յեղսան:

Յե՛վ Հասմիկը,
Լավ աղջիկը,
Յե՛լավ նամակն
Ուղարկի,
Գցեց պատի
Արկղը փոստի,
Գնաց դպրոց
Մարզանքի:

Ու քիչ հետո,
Արագ-արագ
Յե՛կավ կառքը
Միաձի,
Վոր արկղի
Նամակները
Տանի փոստը
Ու հանձնի:

Փոստում տատի
Գիրը դրին
Պաշտակում
Ահագին,

Կառքով տարան
Մինչ կայարան,
Տվին մեկնող
Գնացքին:

Ու ո՛ւ, ու ո՛ւ,
Ինձ ճամփա տո՛ւր,—
Ուժդին դո՛չեց
Մեքենան,
Յե՛վ գնացքը
Առաջ անցավ,
Անիմները
Սլացան:

Եսպես անցավ
Են գնացքը
Կոլխոզներով
Ընդարձակ,
Յե՛վ բամբակի
Լալն դաշտերով,
Այգիներով
Լալնարձակ:

Գնաց, անցավ
Ուլուխանյու,
Եջմիածին
Կայարան,
Յե՛վ Հոկտեմբեր,
Բամբակաբեր,
Վոր ունի մեծ
Գործարան,
Հետո Արաքս
Յե՛վ Արգյազ

Ու Անին,
Վոր այնքան շատ
Պեմդա ունի
Թանկագին:

Յե՛վ լերք Աղին
Կայարանից
Շոգեկառքը
Փնչալով
Գնաց դեպի
Լենինական,
Ուրախ լերգեր
Յերգելով,
Նրան հեռվից
Բարե տվեց
Լենտեքստիլը
Սուլոցով:

Լենինական
Կայարանում
Պայուսակը
Հանեցին,
Կրկին անգամ
Կառքով տարան,
Ելի փոստին
Հանձնեցին:

Մյուս որը
Փոստատարը,
Կողքին կապած
Պայուսակ,
Ման եր գալիս

Փողոց-փողոց,
Հանձնում լրագիր
Ու նամակ:

Յեւ յերբ փոր նա
Գնաց հասավ
Քսանուկեց
Փողոցին,
«Յեղսան Բաջի
Ֆահրադյանի
Տունը են ե», —
Ասացին:

— Նամակն ու մինից,
Ընկեր ցրիչ, —
Գոչեց տատը
Շփոթված:
— Դա Դանիելյան
Հասմիկիցն է,
Յերեվանից, —
Նա ասաց:

— Վանյ, ազիզ ջան, —
Գոչեց տատը, —
Յեւ նամակը
Ստացած,
Կրճքին սեղմած
Ուրախ-ուրախ
Մտավ սենյակ
Ու կարգաց:

«Իմ լավ տատի,
Քաղցրիկ տատի,
Կարոտ եմ քեզ,

Աննաման,
Խնչ կլինի —
Գիրս կարգաս,
Վեր կենաս, գաս
Յերևան:

Իմ լավ տատի,
Շաքար տատի,
Պիոներ եմ
Հիմի լես,
Դպրոց գնում,
Մարզանք անում,
Գիր եմ գրում
Մեծի պես:

Ես տարի լել,
Գիտեմ տատի,
Քանի անգամ
Դպրոցում
Աշխատանքի
Պայման կապել
Ու տարել եմ
Սոցմըցում:

Կարգալուց հետ
Մի անգամ ել
Պաչեց գիրը
Հասմիկի,
Իսկույն նստեց,
Գրիչ առավ
Պատասխանը
Ուղարկի:

ԿՈԼԽՈՋԻ ՇԱՄԱՐ

I

Լեռնոտ շրջանի
Մի փոքրիկ գյուղում
Գիշերն եր իջել,
Խավարն եր տիրում
Յեւ կոլխոզային
Կալին պահապան
Պահակ եր կանգնել
Կոմյերիա Արան:

Փչում եր քամին,
Շուրջը մութ, խավար,
Թափվում եր, թափվում
Անձրևը վարար,
Փայլակ ու կայծակ
Մթնած լերկնքում
Ոձերի նման
Կովում են, ճալթում:

Գյուղի լույսերը
Վաղուց չքացել
Միայն Արալի
Լույսն է մնացել
Քուլը՝ պիտներ

Հարկում վերելի,
Կոլխոզի թերթն և
Գրում լերելի:

Կոմյերիա Արան
Աչքերով արթուն
Կանգնած է հանդի
Գյուղամերձ դիրքում,
Վոր իր կոլխոզի
Կուլակ թշնամին
Մի վնաս չտա
Կոլխոզի կալին:

II

Հանկարծ վերևում
Մի ուժեղ վորոտ՝
Կայծակն է փայլում
Արալի տան մոտ,
Յեւ մի ոձաձև
Հրեղեն շղթա
Իջնում է ուղիղ
Նրա տան վրա:

Յեւ լեզուները
Ալ ու բոցեղեն
Արալի տունը
Պատեցին արդեն
Յեւ բոցն ու ծուխը
Խառնված միասեղ,
Ընդհանուր ուժով
Գործում են, ալնակ:

Իսկ կոմյերիտը
Աչքերով արթուն
Կանգնած է հանդի
Գյուղամերձ դիրքում,
Վոր իր կոլխոզի
Կուլակ թշնամին
Մի փասս չտա
Կոլխոզի կալին:

III

— Արա, այ Արա,
Ինչո՞ւ չես կանգներ,—
Գոչում է ցածից
Քույրը պիտներ,—
Տունն այրվում է,
Ցած արի ու յեկ,
Միջի իրերը
Գուցե աղատենք:

— Եդ վոնց կլինի,
Խելոք պիտներ.
Պահակ եմ, դիտե՛ս,
Ինձ դեռ չեն փոխել:
— Դե թող՝ չես կանգնեմ,
Դո՛ւ գնա մենակ,
Ել մի՛ կորցնի
Իզուր ժամանակ:

— Չե, չի կարելի:
Մեր նենգ թշնամուն,
Իմ ազիդ քույրիկ,

Լավ չես ճանաչում.
Առիթից ոգտված
Դեզը կվառի,
Կոլխոզի գլխին
Չարիք կբերի:

Յես չեմ հեռանա:
Դու փոքրիկ ես դեռ,
Ես վատ գիշերին
Չես կարող հսկել:
Հասիր ու ասա
Մեր նախագահին,
Թե, «Մարդ ուղարկիր՝
Փոխիր Արային»:

IV

Փչում է քամին,
Շուրջը մութ, խավար,
Թափվում է, թափվում
Անձրևը վարար,
Փայլակ ու կայծակ
Մթնած յերկնքում
Ոճերի նման
Կովում են, ճալթում:

Կոմյերիտ Արան
Աչքերով արթուն
Կանգնած եր հանդի
Գյուղամերձ դիրքում,
Վոր իր՝ կոլխոզի

Կուլակ թշնամին
Մի փնաս չտա
Կոլխոզի կալին:

Իսկ լեզուները
Այ ու բոցեղեն
Արայի տունը
Հափում են արդեն,
Յեվ բոցն ու ծուխը
Խառնված միատեղ,
Ընդհանուր ուժով
Գործում են այնտեղ:

V

— Շնորհ արա, հասիր,
Արա, տնավեր,
Տունդ այրվում է,
Ինչո՞ւ յես կանգնել:
— Ի՞նչ ես դուրս տալիս,
Կարո՞, մտածիր.
Պահակ եմ, գիտե՞ս,
Գնա՞, հեռացիր:

— Ահա յեկել եմ,
Վոր փոխեմ յես քեզ,
Ինձ շտապ կարգով
Կոլխոզն ուղարկեց:

Իջնում է Արան,
Իջնում է դիրքից,
Անցնում անձրևի,
Ջրերի միջից ...

Ահա և տունը...
Մի խարույկ հսկա,
Յեվ նրա շուրջը
Ով ասես՝ չկա.
Տղամարդ, կանայք,
Ծերեր, մանուկներ...
Ամբողջ կոլխոզը
Վտաքի յե կանգնել:

Իսկ լեզուները
Այ ու բոցեղեն
Արայի տունը
Հափել են արդեն,
Յեվ բոցն ու ծուխը
Խառնված միատեղ,
Ընդհանուր ուժով
Գործել են այնտեղ...

VI

Արայի հարցն է
Դրված ժողովում:
Բոլորը խոսում,
Նրան են դովում,
Յեվ վողջ կոլխոզը,
Ժողովի վերջում,
Միաձայն հանեց
Հատուկ վորոշում.

«Մշտապես հանել
Կարմիր տախտակին
Անձներ, կայուն,

Հերոս պահակին,
Տալ իբրեւ նվեր
Քառասուն աշխուր,
Յեւ նրա համար
Տուն շինել մի նոր»։

1934

ՄԵՂՈՒՆԵՐԻ ԿՈՍՈՒՆԱՆ

I

Կյանքն ե յեռում
Փեթակում,
Աշխատում են
Ու յերգում
Հազար-հազար
Բանվորներ—
Աշխատավոր
Մեղուններ—
Մի կոմունա
Ահագին,
Ամեն բան լավ
Ու կարգին։
Վոմանք փեթակն են
Մաքրում
Աղան ու կեղտը
Դուրս տանում,
Վոմանք հպարտ
Ու կամայ
Պատրաստում են
Մեղրահաց,
Վոմանք բնքուշ,
Խմբովին

Խնամում են
 Մայր մեղվին,
 Վոմանք մտնում
 Փոսիկները,
 Մաքրում փոշոտ
 Տոսիկները,
 Վոմանք ծանր
 Յեվ ուշիկ
 Մեղր են շինում
 անուշիկ...
 Կյանքն է յեռում
 Փեթակում.
 Աշխատում են
 Ու յերգում
 Հազար-հազար
 Բանվորներ—
 Աշխատավոր
 Մեղուներ—
 Մի կոմունա
 Ահագին,
 Ամեն բան լավ
 Ու կարգին:

II

Ահա մի խումբ
 Բանվորներ—
 Աշխատավոր
 Մեղուներ—
 Թռան, յելան
 Փեթակից,
 Անցան փայլուն
 Գետակից,

Տեսան դաշտում
 Կակաչներ—
 Իրենց հոտոտ
 Ճանաչներ:
 —Այ սիրունիկ
 Կակաչներ,
 Մեր սիրելի
 Ճանաչներ,
 Մենք պաշար ենք
 Հավաքում,
 Մեղր շինում
 Փեթակում,
 Վոր յերբ փշի
 Չար քամին,
 Ծաղիկները
 Թառամին,
 Հողմն ու բուքը
 Հառաչեն,
 Գետն ու առուն
 Ել սառչեն,
 Լինենք հանգիստ,
 Ապահով,
 Ու հտեսներք
 Քաղց ու սով:
 Թողեք դեղին
 Ձեր փոշին
 Յեվ նեկտարը
 Անուշիկ
 Առնենք, տանենք
 Փեթակը,
 Մեղր շինենք
 Մենք քաղցրիկ:

—Բարով տեսանք,
 Ընկերներ,
 Մեր սիրելի
 Մեղուներ:
 Մենք լսել ենք
 Ձեր մասին.
 Աշխատում եք
 Միասին
 Ու չեք ասում
 «Քո և իմ»:
 Մեր փոշին ու
 Նեկտարը—
 Ձեր ձմեռվա
 Պաշարը—
 Առեք, տարեք
 Փեթակը,
 Վոր կուշտ անցնի
 Ձեր կյանքը:

III

Մեղուները
 Տղտղտան
 Գրոհ տվին
 Ու մտան
 Կապաչների
 Արանքը,
 Ծաղիկների
 Բաժակը,
 Փոշին առան
 Վտտիկով,
 Բազմը հյուսթը
 Կահիթով,

Թևին տվին
 Ու թռան
 Դեպի իրենց
 Կոմունան,
 Ուր աշխատում
 Են, յերգում
 Հազար-հազար
 Բանվորներ—
 Աշխատավոր
 Մեղուներ:

1929

ՄԵՐ ԳԵՏԸ

I

Յաղու սարի
 Կատարին
 Ձյուն ե նսաած
 Վողջ տարին:
 Ձյունը հալվում ե
 Կամաց,
 Կաթիլ-կաթիլ
 Իջնում ցած,
 Թաքուն խոսում,
 Փսփսում,
 Քարի զիպչում
 Քչքչում:
 Յեվ ձորերի
 Փեշերով,
 Հազար առվակ
 Յերգելով
 Շտապում են
 Դեպի վար,
 Դառնում գետակ
 Մի վարար,
 Այնքան համեղ
 Ու մաքուր,
 Վոր կոչվում ե
 Մեղրաջուր:

II

Վոլոր-մոլոր,
 Ոճի պես,
 Մեղրաջուրը
 Փրփրադեղ
 Դուրս ե գալիս
 Հայն հովիտ,
 Փռում ջուրն
 Իր վճիտ,
 Ջուր ե տալիս
 Կոլխոզի
 Այգուն, արաին
 Ու ցանքսին
 Ապա անցնում
 Նավով ցած,
 Պտաղանում
 Ջրաղաց:
 Վրաններից
 Ճամբարի
 Պիտներները
 Սրի
 Գետին մոտիկ,
 Ծառի տակ
 Կարթը ձեռքին
 Նստոտած,
 Ձուկ են վորսում
 Գետակից:
 Մի ուրիշ խումբ
 Լող տալիս,
 Ապա յերնում ե,
 Վազում
 Ափի մանրիկ
 Ավազում,

III

Հետո անցնում ե
 Հովտից
 Մեղրաջուրը
 Փրփրալից,
 Իջնում ձորը
 Խոր ու նեղ,
 Իջնում թափով
 Յեվ այնտեղ
 Ուժ ե տալիս
 Ահագին
 Ձորի հիդրո
 Կայանին:
 Հիդրո կայանը
 Հսկա
 Լույս ե տալիս
 Մոտակա
 Քաղաքներին,
 Գյուղերին,
 Պտույտ տալիս
 Անդադար
 Մեքենաներ
 Անհամար:
 Այդ յեղնում ե
 Հպարտ,
 Փռվում, հոսում
 Լուռ, հանդարտ:
 Այստեղ՝ դաշտում
 Նրա հետ
 Խառնվում են
 Յերեք գետ
 Ու միասին՝
 Լայն, արձակ,

Անձայր դաշտով
 Ընդարձակ
 Ընթանում են,
 Քլքլում,
 Արևի տակ
 Պլպլում:

IV

Ել գետակ չի
 Սրընթաց
 Չարաճճի,
 Փրփրած,
 Այլ հսկա գետ
 Խոր, անտակ:
 Ջուրը պղտոր,
 Ընդարձակ,
 Վրան կամուրջ
 Ահագին՝
 Ամուր ճամփա
 Գնացքին,
 Մեծ ու պստիկ
 Նավակներ
 Սլանում են
 Վար ու վեր:

V

Դաշտի ծայրին՝
 Ծովի մոտ
 Նա դառնում ե
 Մտածկոտ,
 Վոր հեռացավ
 Նա հավետ

Իր ամիերից
Բուրավետ:
Մին ել ծովն
Անսահման
Բաց ե անում
Իր բերան
Յեվ ընդունում
Իրա մեջ
Մեղրաջրին
Խոր ու մեծ:

1930

ՈՒՐԱԽ ՀՐԱՅՐԸ
ՅԵՎ ՍԱԳԻ ՍԱՅԼԸ

I

Մեր Հրայրը
Քաջ ու սրտոտ
Պետք ե գնար
Տատիկի մոտ.
Մի գիրք էյին
Տվել ընծա,
Ուզում եր, վոր
Տատին ցույց տա:
Ազատ որվա
Նախորյակին
Գիրքը դրավ
Գլխատակին,
Մաքուր սրբեց
Շորն ու գոտին,
Դրեց իրա
Թախտի մոտին,
Լույսն ու մութը
Չբաժանված,
Իր մայրիկին
Կանչեց, ասաց.
— Դե, մայրիկ ջան,
Քնում եմ յես,
Ծեղ ու ծեղին

Իմաց կանես:
 Պիտի շուտով
 Գնամ ու գամ՝
 Հավաքույթ կան
 Յերեկոյան:
 Ամառի տաք,
 Այրող որ ե,
 Գնալ-գալը
 Քիչ դժվար ե:

II

Առավոտյան՝
 «Կի-կլի-կլի-կլի...
 Հրայր, վեր կաց
 Շորդ հագի»...
 Աքլորը պինդ
 Չախով կանչեց,
 Մեր Հրայրին
 Տեղից հանեց:
 — Դե, մայրիկ ջան,
 Գնում եմ յես:
 — Հրայր, բալես,
 Ձգուշ լինես,
 Ավտոներին
 Տակ չընկնես:
 Տատիկին ել
 Իմ բերանից
 Հազար-հազար
 Բարև կանես:
 — Ի՞նչ ես ասում,
 Մայրիկ դու յեւ:
 Ավտոյի տակ
 Ի՞նչ գործ ունեմ:

Տատի տանը
 Շատ մաշիկ ե,
 Անառի մոտ,
 Բլբլ տակ ե:
 Ենպես ուրախ
 Գնամ ու գամ,
 Վաք բոլորն ել
 Զարմանան:

III

VI

Ենպես շուտով
 Ծեղ ու ծեղին,
 Ընծա չէրբը բնա՛
 Կռան թափին,
 Մեր Հրայրն ասումս
 Արագ քայլով
 Մնաց երկենում,
 Լայն դաշտերով:
 Առավոտ երբ
 Վառ ու խիտուն,
 Հողն երկաթում
 Լայն դաշտերով:
 Գետն երկաթում,
 Որոր ասումս
 Յեղ ապառա՛յ
 Կամաց խառնում:
 Դեղին արտեր,
 Կանաչ խոտեր,
 Կոկոզնիկի զմի,
 Ուրախ յերկրս
 Յերեկոյ մամուռ
 Մեքենաներ
 Սոցիալական
 Հայտարարություն

Ուրախ-ուրախ,
Ժպիտ դեմքին,
Ընծա գիրքը
Կռան տակին,
Քայլում եր նա
Ազատ դաշտում
Յեվ ամեն ինչ
Նայում, դիտում:

IV

Մի թփի մոտ
Կանգ առավ նա,
Վոր հաց ուտի,
Հանգստանա:
Թփի տակին
Մի լավ շնիկ,
Կլոր, ինչպես
Բրդի կծիկ,
Կուչ եր յեկել
Ու փղատում,
Յեվ կարծես թե
Հաց եր ուզում:
Գրպանիցը
Մի կտոր հաց
Տվեց շանը,
Շոյեց, ասաց.
— Սոված ես, հա:
Դե, վեր առ, կեր,
Հետս արի
Դառնանք ընկեր:
Դե, շուտ արա,
Նազ մի անի,
Տատս պիտի

Փլավ անի:
Թե վոր նրա
Տանը համես,
Ճափ բուլը
Կտամ յես քեզ:
Բա անունդ,
Միբուն շնիկ,
Յես ինչ դնեմ:
Հա, Դիլիլիկ:
Դիլիլիկ ջան,
Արի, արի,
Ճամիկն մոտ ե,
Մի ալարի:

V

Կամրջի մոտ,
Ճամիկի տակին,
Նա հանդիպեց
Մի բրդադի:
Յերեք պիտներ
Վզկապներով
Անցնում էին
Են դաշտերով:
— Բարե՛, բարե՛,
Պիտներներ,
Եդ ինչ շուտ եք
Դաշտ դուրս յեկել:
— Դուրս ենք յեկել
Ծեզ ու ծեզին,
Նայենք, հսկենք
Ցորնի բերքին:
Չար թշնամի՛
Կուլակ, տերտեր,

Մեր գյուղերում
 Պակաս չեն դեռ:
 — Յես ել ձեզ պես
 Վոր մեծանամ,
 Բերքի պաշտպան
 Պիտի դառնամ:
 — Բա դու ուր ես
 Գնում եղալես:
 — Դարձել եմ յես
 Գերազանցիկ,
 Տվել են ինձ
 Սիրուն մի գիրք,
 Եղ լավ, սիրուն
 Գիրքը հիմի
 Տանում եմ, վոր
 Տառս տեսնի:
 Տառիս գյուղն ել,
 Հրեն... Մտիկ...
 — Կեցցես դու քաջ
 Հոկտեմբերիկ:
 Վոր գնում ես,
 Ճամփեն գիտես:
 — Մի անգամ եմ
 Յես գնացել,
 Ճանապարհը
 Չեմ մոռացել:
 — Ի՞նչ լավիկն ե
 Քո եղ շունը,
 Դա յե՛լ ե գնում
 Տառիդ տունը:
 — Շան անունը
 Դիլգիլիկն ե,
 Շատ իմաստուն

Ա. խելոք ե...
 Դե, յես գնամ,
 Շուտ յես դառնամ:
 Հավաքույ՞ր կա,
 Յերեկոյան:
 Վրոյսն ալ չափ
 Դիլգիլիկն
 Ա. Հրայրը
 Շուտով հասան
 Գյուղի ծայրը:
 Անցան կանաչ
 Բլբի տակով,
 Արագածոս
 Գետի կողքով,
 Յածրիկ պատից
 Թռան տակ,
 Մտան տառի
 Կանաչ բակը:
 Սաղիկներն
 Որոր-շորոր,
 Պատել էյին
 Տառի բուրբ,
 Տառիկն ել մի
 Մեծ ամանից
 Սաղիկներին
 Կեր եր տալիս:
 Հենց վոր հանկարծ
 Տղին տեսավ,
 Թևերը բաց
 Վրա հասավ,
 Գրկեց, պաշեց

Զուխտակ թուշը,
 Գոչեց.—Բալաս,
 Իմ անուշա,
 Նդ վոնց յեղամ
 Յեկար ինձ մոտ,
 Ազիզ բալես
 Քաջ ու սրտոտ:
 — Դարձել եմ յես
 Գերազանցիկ,
 Ընծայել են
 Մի սիրուն զիրք:
 Գիրքն ել ես ե,
 Տատի ջան, տես,
 Բերել եմ՝ քո
 Աչքով տեսնես:
 — Քեզ ել մաստազ,
 Քո զրքին ել,
 Նդ ինչ խելոք
 Բան ես աբել:
 Դե, զնանք տուն,
 Ազիզ բալես,
 Նստիր շունչ առ,
 Հոգնած կլինես:
 Դե, գիրքդ տուր,
 Տեսնեմ, ջանիկ:
 Այս ինչ տղա յե
 Սիրունիկ:
 — Պավիկին ե դա
 Մորոզովը,
 Սիրերի քաջ
 Պիոները,
 Վորին վաղուց

Սպանել են
 Իրենց գյուղի
 Կուլակները:
 — Փշանան եդ
 Կուլակները,
 Կրակ տվին
 Մեր դեզերը:
 — Նդ Պավիկիը,
 Վոր ասացի,
 Շատ սրտոտ եր
 Ու խելացի,
 Թշնամին եր
 Նա կուլակի,
 Պահապանը
 Կոխոզ—բերքի:
 Դրա համար
 Ամեն պիոներ
 Ուզում ե քաջ
 Պավիկ լինել:
 — Յես ել ընծա
 Պետք ե տամ քեզ:
 Ի՞նչ ես ուզում,
 Ասա, բալես:
 — Նս սագերից
 Մինը տուր ինձ:
 — Վորը կուզես,
 Ազիզ բալես:
 Ասա, տեսնեմ
 Վոնց կտանես:
 — Յես կտանեմ,
 Իմ լավ տատի,
 Դրա մասին
 Մի մտածի:

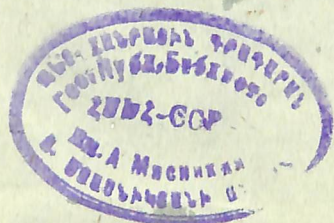
— Խոհանոցի մայրս
 Մի կարգի պահեցի
 Սեուր շրջակայում
 Լայն ու չորհար,
 Սաղը գնեցի քաղաք
 Նրա միջին, բացի
 Վոր տանկից զՄ
 Նա չփախչի, բայց —
 Իսկ քո շան հետ
 Մենք ծառայի չենք.
 Բա անունը ի՞նչ
 Ինչպե՞ս կանչենք:
 — Շան անունը ամ
 Դիլիլիկն է,
 Շատ իմաստուն լիս
 Ու խելոք է: Եւ
 Դիլիլիկ ջան, մենք
 Արի, արի, մեր
 Տատի համար ի՞նչ
 Մի լավ պարիս —
 — Դիլիլիկը գո՞ւթ
 Վաճեն է, բայց, չո՞ւր
 Մի լավ անուն աս
 Չկան, դեհ: Եւ —
 Ա՛յ, անպահապարհ
 Հրայր, բայց, —
 Միշտ ել եղբայրս
 Խելոք լինես: Եւ
 Մենակ եմ պահում
 Տարին բոլոր, ամ —
 Մնա ինձ մոտայնի
 Մի քանի որս ազր
 — Վոնց գլխի՞նք ՎՄ

Վոր յեւ մեռի, յոգմի
 Հրեա շուտով ժողով
 Պիտի Եւթառ խոսա՛ս
 Հաճարուի՛ր կարգմ
 Յերեկոյան: Ի վրա՞ջ
 — Խոնքով ընկանք,
 Հրայր, բալեւ, զմեզ
 Ախր հրա՛յն սկզբն
 Սոված կլինես: Կրա՛ս
 Գնամ մի բան ընծա՛ւ
 Յեփեմ, ուտես: Տճ՛ս
 Սիրադ ինչ է՞նչ յ՛ս
 Ուզում բալես: Կրա՛ս
 — Փլամ, տամի,
 Ճուտն ել տակին:

Ժամա ճաղձյա՛ւ
 Ի տղ՛ս VII Կայր յ՛Ս

Մեր Հրայրը, գոմ՞ջ
 Ձեռքին կողովը՛նչո՛ւ
 Անց եր. կենունձ յոգ՛
 Կամաց, պիտի զո՛ւ
 Սաղը հաղիկը-բաղ՛մ
 Կողովը մե՛ծ զվերջի՛
 Հրայրը շուտով աղ՛մ
 Հոգնեց, քրտնեցայ՛մ
 Հաղի՛վ հառա՛վ իսկ
 Գյուղին ծայրին, մի՛Ս
 Ուժը հատուկ, մի՛Ս
 Նստեց կարինա՛ւ ճամ
 «Ես քան բեղի՛ յ՛Ս
 Յես վոնց կտանեմ, յ՛Ս
 Պետք եմի հեշտի՛ն
 Միջոց հարեմ»: Բացր՛մ

Վերցրեց ու
Կողովի տակ
Մատով բացեց
Յերկու մեծ ծակ,
Չաղլիկ սագին
Կամաց քաշեց,
Տոտիկները
Անցքից հանեց,
Սազը յելավ,
Փետնին կանգնեց:
Մեծ կողովը
Մեջքին առած,
Սազը քայլեց
Կամաց-կամաց:
Մեջքի գոտին
Դարձրած սանձ,
Մի դալար ճյուղ
Ձեռքն առած,
Գոչեց. — Նո՛ւ, նո՛ւ,
Հրեղեն սագ,
Վազի՛ր, զնա
Արագ-արագ:
Դիլզիլիկն էլ
Նրա յետքից
Արագ-արագ
Վազ եր տալիս,
Մին վազում եր,
Մին էլ նստում,
Դունչը ցցում
Ու փնգստում:
Ախր պատիկ
Շնիկ եր նա,
Եղջան ճամփա

Խնչպե՛ս գնար:
Մի յերեխա
Գյուղի ծայրին
Տեսավ սագին
Ու Հրայրին,
Գոչեց. — Տղերք,
Սազի սայլը...
Շուտով յեկեք
Գյուղի ծայրը:
Հեռու, մոտիկ
Փողոցներից
Մի նայեցեք
Վո՛նց են գալիս,
Գալիս են ու
Նայում սայլին,
Հնարագետ
Մեր Հրայրին:
Իսկ Հրայրն
Ուռած, փքված,
Գոտի սանձը
Ձեռքին բռնած,
Մարտիում ե,
Քշում իր ձին,
Ել չի նայում
Դար ու փոսին:
— Ե՛յ, տղաներ,
Հեռո՛ւ, հեռո՛ւ,
Շատ ճանապարհ եմ
Գնալու:
Իմ ձին, գիտե՛ք,
Հրեղեն ե,
Սայլն էլ, տեսե՛ք,

Իր վրենն ե:
Մի խանդարեք,
Թողեք գնամ
Հավաքույթ կա
Յերեկոյան:
Դիլդիլիկ ջան,
Արի, արի,
Ճամփեն մոտ ե,
Մի ալարի:

VIII

Եսպես անցան
Դաշտի միջով,
Անցան գետի
Նեղ կամրջով,
Մին ել ճամփին
Դիլդիլիկ
Հանկարծ ցցեց
Իր գնչիկը,
Գետնին նստեց
Ու փնդատաց,
Թե՛ «Հրայր ջան,
Մի քիչ կամաց,
Ախր պատիկ
Ծնիկ եմ յես,
Վոտս ցալեց,
Հերիք վաղես»:
— Հոգնել ես, հմ,
Իմ լավ ընկեր,
Շատ ճանապարհ ես
Դու յեկել:
Արի գնեմ

Սայլի միջին,
Հանդատանա՛ս՝
Ելի իջի:
Հանկարծ դաշտից
Մի ափոներ
Բարձր գոչեց.
— Յհէյ, ընկեր,
Ո՛ւր ես գնում,
Հլա մի կաց:
Յեկել ես, վոր
Շունս դողանաւ:
— Լավ ճանաչիր
Դու ինձ, ընկեր,
Յերբեք մի բան
Չեմ գողացել:
Սոված, ծարավ
Թիփ տակին
Վնդատում եր
Նա դառնազին:
Հետս տարա
Տատիկի մոտ,
Տվի մի չաղ
Ճուտիկի վոտ...
— Դե լավ, դե լավ,
Հանաք արի,
Ես անդամին
Դու ինձ ների:
Եդ պուճուրիկ,
Սիրուն շունն էլ
Մեր կովտուղից
Կինի նվեր:

IX

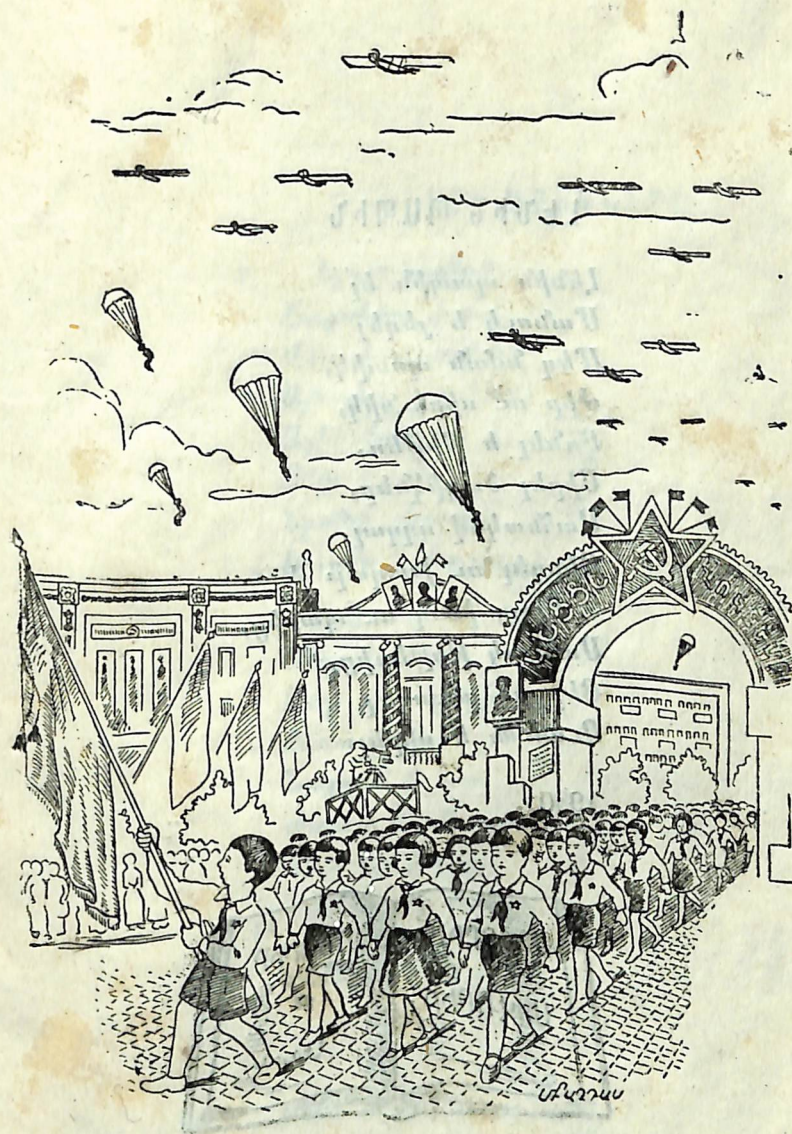
Յերբ իջել եր
 Մթնշաղը
 Նրանք հասան
 Իրենց գյուղը:
 Տեսնելով են
 Սագի սայլը,
 Մի յերեխա՝
 Գիծ Չարմայրը,
 Գոչեց. — Հրեն
 Մեր Հրայրը,
 Առաջն արած
 Սագի սայլը:
 Վաղեք շուտով,
 Յեկեք տեսեք,
 Յեկեք տեսեք
 Ու զարմացեք...
 Հեռու, մոտիկ
 Փողոցներից
 Մի նայեցեք
 Վճնց են գալիս,
 Գալիս են ու
 Նայում սայլին,
 Հնարագետ
 Մեր Հրայրին:
 Իսկ Հրայրը
 Ուռած, փքված
 Գոտի — սանձը
 Ձեռքին բռնած,
 Մտրակում է
 Իր սագիկին,
 Վոր շուտ հասնի

Իր մայրիկին:
 — Ի՞նչ ես արել,
 Հրայր, բալես,
 Ել մի ուրիշ
 Ոյին չունես:
 Ասաց, վազեց
 Տղին գրկեց
 Ու թշերը
 Պինդ համբուրեց:
 — Նայիր, մայրիկ,
 Ես սագիկը
 Նվիրել ե
 Ինձ տատիկը,
 Ես սիրունիկ
 Պստիկ շունն ել
 Կոխողից են
 Նվեր տվել:
 Շան անունն ել
 Դիլդիլիկ ե,
 Շատ իմաստուն
 Ու խելոք ե:
 — Այ ապրես դու,
 Հրայր, բալես,
 Միշտ ել եղպես
 Խելոք լինես:
 — Բա չասացի՞
 Յես գնալիս
 Ու քեզանից
 Հեռանալիս.
 Ննպես ուրախ
 Գնամ ու գամ,
 Վոր բոլորն ել

ՀՈԿՏԵՍԲԵՐ

Մեծ փողոցում
 Իրարանցում
 Յերգ ու նվագ բարձր ու զիւ
 Մարդկանց շարքեր,
 Զվարթ դեմքեր,
 Դրոշակներ ալ-կարմիր:
 Տոնում ենք մենք
 Այսօր ուրախ
 Հոկտեմբերի տոնը մեծ,
 Վոր մեր խավար,
 Սարուկ յերկրին
 Ազատություն, լույս բերեց:

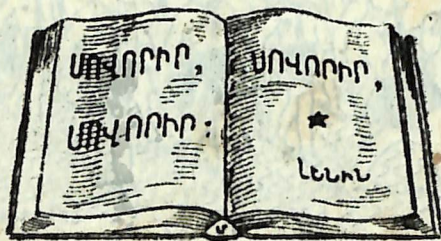
1928

ԼԵՆԻՆ ՊԱՊԻՆ

Լենին պապին՝ ել
 Մանուկ ե յեղել
 Մեզ նման պատիկ,
 Ժիր ու սիրունիկ,
 Բռնել ե թիթեռ,
 Սիրել ծաղիկներ,
 Մանակով սղլալ,
 Յերգել ու խաղալ:
 Բայց խաղ ու պարից,
 Մանակ թիթեռից,
 Յերգից առավել
 Ուսումն ե սիրել:

1930

ԻԼԻՉԻ ԱԶԻԿՆԵՐԸ

Երեկտրական
 Լույսերը վառ,
 Վոր փայլում են
 Այնպես պայծառ,
 Աչիկներն են
 Մեր Իլիչի,
 Նրանք յերբեք
 Ել չեն հանգչի:

Նայում ե նա՝
 Մեր Իլիչը,
 Մեր թանկագին
 Ուսուցիչը,
 Նայում ե նա,
 Ժպտում անուշ,
 Վոր իր խոսքը
 Դարձել ե ուժ:

1935

ԼԵՆԻՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԼՈՊԱՐԱԿԱՆ ՅԵՐԳ

(Փոխադրություն)

Ծովի ջրերում
Սառույց ե լողում,
Ծովի ջրերում
Կղզի յե լողում:
Այդ կղզու վրա,
Ծովի ջրերում,
Մի մեծ առաջնորդ
Մարտիկ ե ապրում:
Նա դուրս ե արել
Գյուղ ու ավանից
Վաճառականին,
Հրաման տվել
Սամոյեզներին
Ու լոպարներին,
Վոր կառավարեն
Իրենց յերկրը
Սիրով, միասին:

Զարկվում են կղզուն
Անթիվ ալիքներ,
Իսկ քամին նրան

Պահակ ե կանգնել:
Այդ կղզու վրա
Լենինն ե կանգնած,
Յեղջերվի մորթուց
Սիրուն շոր հագած:
Ո՛յ, կղզի դու մեծ,
Դու սար անազին,
Յերևա դու մեր
Լոպարի աչքին:
Ո՛յ, Լենին Իլիչ,
Առաջնորդ մարտիկ,
Մի մտիկ արա
Լոպարի կյանքին:
Մեր յերկրում հիմա
Յեղջերու կա շատ,
Ապրում ենք ուրախ,
Սիրով ու ազատ:
Ո՛յ, Լենին Իլիչ,
Դու կառ մեր սրտում,
Հայտնում ենք մենք քեզ
Շնորհակալություն:

Զարկվում են կղզուն
Անթիվ ալիքներ,
Իսկ քամին նրան
Պահակ ե կանգնել:
Ո՛յ, Լենին Իլիչ,
Մարտիկ առաջնորդ,
Այդ սառցե սարից
Հյուր արի մեզ մոտ:

1934

ՔԱՆԱԿԸ ԿԱՐՄԻՐ

Քանակը կարմիր
Արթուն և զգաստ
Կանգնած է պատրաստ:

Թող վողջ աշխարհի
Բուրժույ ու ցարեր
Հորինեն մեր դեմ
Կռիվ ու դավեր՝

Քանակը կարմիր
Արթուն և զգաստ
Կանգնած է պատրաստ:

Թող զուրս դա մեր դեմ
Հազար թշնամի,
Հազար թնդանոթ
Մեր առաջ լինի՝

Քանակը կարմիր
Արթուն և զգաստ
Կանգնած է պատրաստ:

Մենք պատերազմել
Ցերերը չենք ուզել,
Բայց յեթե յեղեն
Խորհուրդների դեմ՝

Քանակը կարմիր,
Արթուն և զգաստ
Կանգնած է պատրաստ:

Կեցցե, կեցցե մեր
Քաջ ու անվեհեր
Քանակը կարմիր՝
Վոր արթուն, զգաստ
Կանգնած է պատրաստ:

ԱՅՆ ՈՎ Ե

— Այն ով է, վոր
Տարին բոլոր,
Թե հյուսիսի
Սաստիկ ցրտում,
Թե հարավի
Տաք ու տոթում,
Արևելքում,
Արևմուտքում,
Գիշեր, ցերեկ
Արթուն, անքուն
Մեր սահմանն է
Նայում, հսկում:

Հսկում է նա
Արթուն, անքուն
Գիշեր, ցերեկ
Ցրտում, տաքում,
Վոր բանվորը
Յեվ գյուղացին
Հանգիստ, խաղաղ
Կենան գործի,
Վոտ չղնի
Չար թշնամին
Մեր յերկրը

Խորհրդային
Յեվ իր կեղտոտ
Դունչը խոզի
Մեր բոստանը
Նա չխոթի:

— Գիտեմ, գիտեմ,
Իսկույն ասեմ.
Կոչվում է նա
Խորհրդային
Անհաղթ կարմիր
Բանակային:

1934

ՏԱՏԻԿՆ ՈՒ ՔՈՌՆԻԿԸ

— Քաղցրիկ տատի,
Մի ինձ պատմի.
Դու յեղ ինձ պես
Վոր ժպտերես
Աղջիկ եյիր,
Գնա՞ւմ եյիր
Դպրոց, յերգի
Ու մարզանքի:

— Իհ, բալա ջան,
Ի՞նչ յերգ, ի՞նչ բան.
Աղջիկներին
Ուսում չկար,
Վոչ եղ մարզանք,
Գիր ու նկար:
Բացի մեր տան,
Հանդի գործից,
Եղ չունեյինք
Ուրիշ վոչինչ:
Մի մատ աղջիկ
Տվին մարդու,
Չհարցրին եղ՝
«Ուզո՞ւմ ես դու»:
Միշտ եղ անգետ,
Անուս, թերի,

Տգամարդու
Ձեռքին գերի,
Կյանք ենք մաշել
Գոմում, դրսում,
Թոնրատակին,
Խոհանոցում:
Կյանք ենք մաշել,
Ծածուկ լացել,
Լավ որերի
Յենք սպասել...
Լենին պապին
Յեկավ, բալես,
Մութ աշխարհից
Մեզ դուրս բերեց:
Նրա յեկած
Ճամփեն, տեսնեմ,
Շուշան, մեխակ,
Վարդեր բսնեն...

1934

Մ Ա Յ Ի Ս

Այլ ու ալվան վառ մայիս,
Դու ամենից լավ ամիս,
Կյանք ու արև ես տալիս,
Ի՞նչ սիրուն ես, ջան մայիս:

Հանդ ու այգի զարդարուն,
Հովիտ ե խաղում դաշտերում,
Թռչուններն են քեզ գովում,
Ի՞նչ նախշուն ես, լավ մայիս:

Դու կայտառ ես մանկան պես,
Թռվռուն ու խնդերես,
Յերբ կլինի վոր բերես
Վողջ աշխարհին ալ-մայիս:

1929

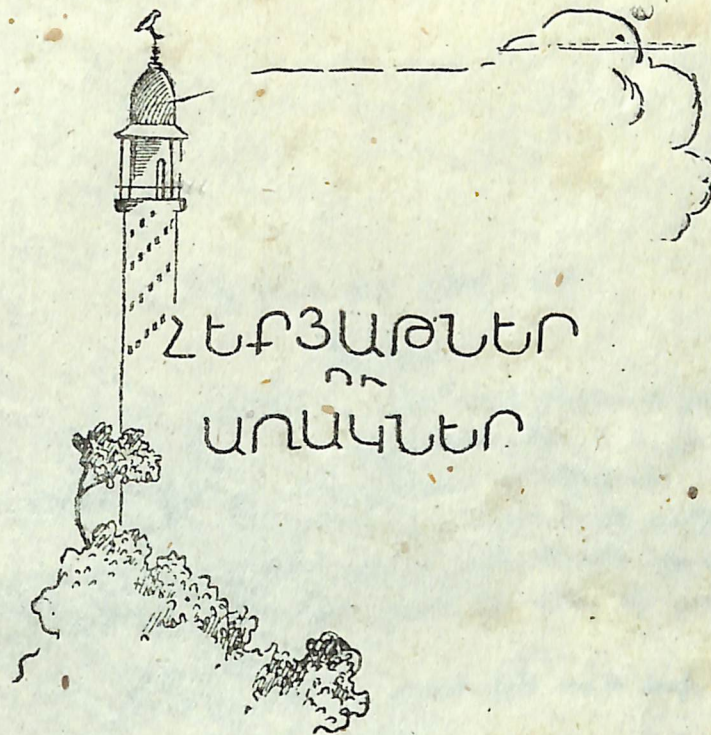
ՔՍԱՆՎԵՑԻ ՅԵՐԳԸ

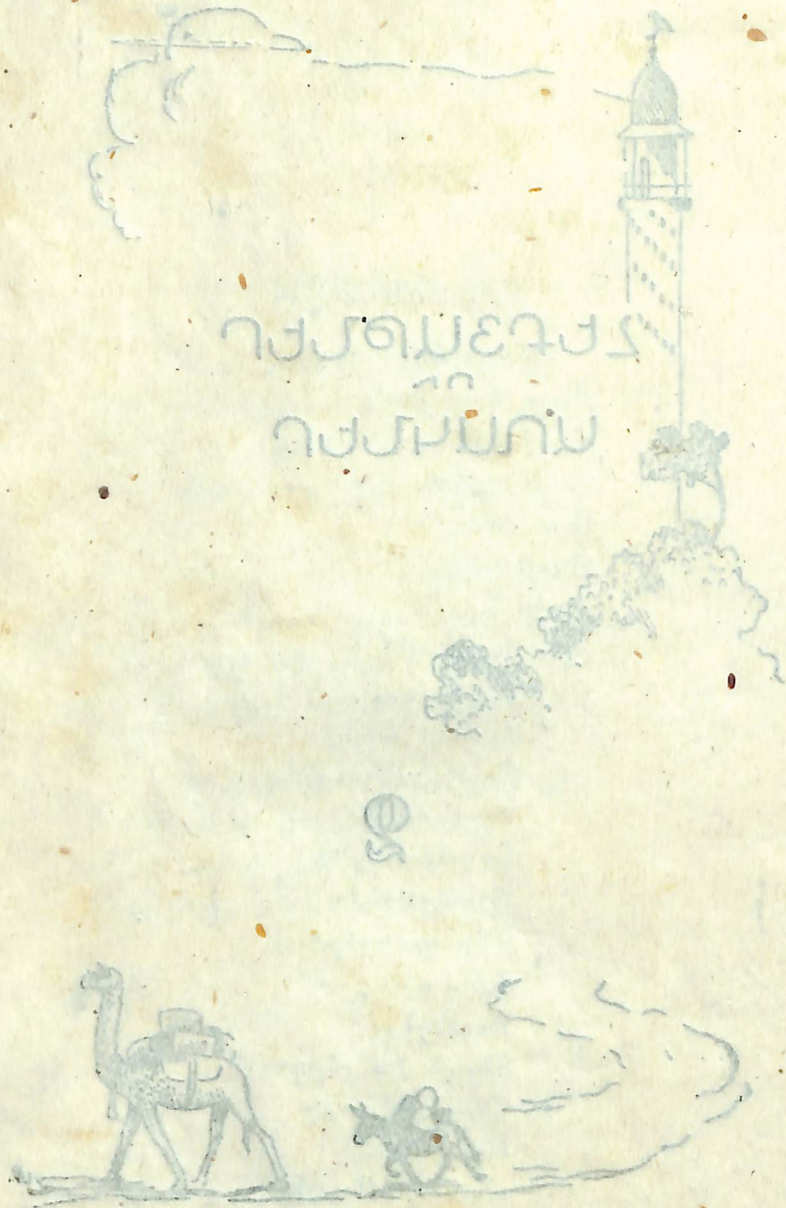
«Մենք կմեռնենք,
Բայց կոմունան
Վողջ կմնա
Հավիտյան»...
Այս ասացին
Քսանվեցը
Դահլճներին
Այն վարձկան:

Այժմ հազար,
Հազար անիվ
Գործարանում
Դղրդում,
Հազար-հազար
Տրակտորներ
Մեր դաշտերում
Հռնդում,
Քսանվեցի
Յերգն են յերգում
Վերջին խոսքը
Անդադար.
«Նրանք մեռան,
Բայց կոմունան
Վողջ կմնա
Հավիտյան»...

1931

ՀԵՖՅԱԹՆԵՐ
ԱՌԱԿՆԵՐ

ԽԱՆՆ ՈՒ ՇՈՎԻՎԸ

(ՔԱՅԱՐԱԿԱՆ)

Մեզանից շատ հեռու, յոթը սարի յետևում, յոթը ձորի
են կողմում, յոթը գետի արանքում, լինում ե, չի լինում,
մի յերկիր ե լինում, եդ յերկրում ել՝ մի խան:

Եդ խանն ունենում ե, չի ունենում, մի աղջիկ ե ու-
նենում. ծամերը թեթև, աչքերն արև, ենքան սիրուն, են-
քան գեղեցիկ, վոր արևին ասում եր. «Դու մի՛ դուրս գա,
յես եմ դուրս գալու»:

«Ով վոր իրար յետևից քառասուն սուտ ասի, աղջիկս
նրան կտամ», — վորոշեց խանը:

Ես խոսքը վոր լսում են շահի, սուլթանի, բեգի ու
խանի, հարուստ, անվանի մարդկանց վորդիները, հեռու,
մոտիկ տեղերից, գետերի, լեռների վրայով, ձորերի միջով,
ձիով, նավակով, ուղտով, ջորով, վոտով գալիս են հավաք-
վում խանի պալատը:

Հավաքվում են խանի պալատն ու հերթի կանգնում,
վոր սուտ ասեն, խանի աղջկանն առնեն:

Յեվ քառասուն որ, քառասուն գիշեր, շահի, սուլթա-
նի, խանի ու բեգի, հարուստ, անվանի մարդկանց վորդի-
ները ստեր են ասում, բայց խանը դրանց ասածները չի
հավանում:

Մնում ե մի աղքատ հովիվ, վորը մահակը ձեռքին,
տրեխները վրաներին կանգնել եր պատի տակին:

— Մոտ արի, այ չորքան,—բարկացած ասում է խա-
նը:—Սաղն ի՞նչ արավ, վոր կաղն ինչ անի: Ասա, տես-
նեմ ի՞նչ ես ասում:

— Խանն ապրած կենա, սկսում է հովիվը,—յես մեն ու
մինակ հազար յերամակի պահապան եմ: Ամեն մի յերամա-
կում չորս հազար ձի կա: Նրանց հաշիվն իմանալու համար,
ցերեկով ձիերի ականջներն եմ համարում, գիշերը՝ վոտները:

Մի առավոտ ել վեր կացա, ձիերի ականջները հա-
մարեցի, տեսա՝ մատակը չկա, գիշերն ել վոտները համարեցի,
տեսա՝ ելի նույն մատակը չկա:

Չկա ու չկա:

Մտրակս ցցեցի գետնին, բարձրացա ու կանգնեցի
ծայրին:

Թեև մտրակս այնքան ել յերկար չեր, բայց Բաղդադ
քաղաքը յերևում եր, իսկ մատակը չեր յերևում:

Նայեցի, տեսա, վոր Արազի են ափին մատակս արա-
ծում է: Մի սև քուռակ ել, պոչը ցից արած, դռնչը բարձ-
րացրած, դես ու դեն է վազվզում:

Գլխի ընկա, վոր մատակը քուռակ է ծնել:

Վազելով հասա Արազին:

Մատակը վոր ինձ տեսավ, խրխնջաց, բաշը թափ
տվեց, յեկավ Արազի ափին կանգնեց:

Բայց Արազի վրա կամուրջ չկար, վրաց անցնեյի:

Մտրակս ել, հո գիտես, այնքան ել յերկար չեր:
Յերկար չեր, բայց Արազի լենքովը մեկ կլիներ:

Մտրակիս մի ծայրը դրի Արազի ես ափին, մինն ել
են ափին, բարձրացա մտրակի վրա ու գետն անցա:

Գետն անցա, քուռակը հեծա ու յես դարձա: Մա-
տակն ել մեր յետևից յեկավ:

Մեկ ել հանկարծ գետից մի նապաստակ դուրս յեկավ
ու սկսեց գետափի խոտերի միջից ձկներ բռնել ու նա-
խաճաշ անել:

Քուռակին մտրակեցի, վոր նապաստակին հասնեմ:

Յերեք որ ու գիշեր քուռակը վազում եր նապաստակի
յետևից: Յերրորդ որը մթնշաղին հասանք նապաստակին:

Մտրակիս կոթը նշան բռնեցի ու կրակեցի: Նապաստա-
կըն ընկավ:

Քուռակից իջա, մորթին քերթեցի և սկսեցի ճարպ
հալել: Ամանիս մեջ միայն չորս փուլ տեղավորվեց, մնա-
ցածը թափեցի:

Ձիերին նապաստակի տապակած մսով կերակրեցի,
ինքս ել գարի կերա և սկսեցի տրեխներս ճարպով մաք-
րել:

Մաքրեցի, մաքրեցի, մի տրեխս պլպլացրի, մյուսի
համար ճարպ չմնաց՝ մնաց կեղտոտ:

Պառկեցի ու քնեցի:

Գիշերվա մի ժամանակ զարթնեմ, տեսնեմ ի՞նչ կռիվ,
ի՞նչ աղմուկ...

— Կորկը այստեղից, մաքուր հիմար,—գոչում եր
կեղտոտ տրեխս:

— Հեռացի՛ր աչքիցս, կեղտոտ շուն,—գոռում եր մա-
քուր տրեխս:

Գնում եյին, գալիս, ու իրար տալիս:

«Ես լավ չի,—մտածեցի յես:—Յեթե մի՞նչև առավոտ
եսպես գնան ու գան, իրար տան, յերկուսն ել կքրքրվեն
և յես վոտաբոբիկ կմնամ»:

Վեր կացա, հազիվ իրարից բաժանեցի, մաքուր տրեխս
դրեցի բարձիս տակ, կեղտոտին թողեցի գետնին ու կր-
կին պառկեցի:

Առավոտյան վեր կացա, մաքուր տրեխս բարձիս տա-
կիցը հանեցի, հազա, ուզում եյի մյուսն ել հագնել, տես-
նեմ՝ չկա:

Յերեկ կեղտոտ տրեխս խռովել եր, փախել:

Յերկու վոտիս մի տրեխս հագած ճամփա ընկա, վոր
գնամ կեղտոտ տրեխս գտնեմ:

Գնացի, գնացի, շատն ու քիչն ել հայտնի չի, տեսա՛մի տան մեջ հարսանիք կա:

Պատուհանից նայեցի՝ տեսնեմ կեղտոտ տրեխս հյուրերին միս ե բաժանում:

Յես նրան աչքով արի, նա ինձ:

Ներս մտա: Բարե տվի, բարե առա ու մարդկանց կողքին նստեցի:

Հյուր եմ, վոր հյուր եմ:

Կեղտոտ տրեխս ինձ համար միանգամից տաննհինգ աման յուղոտ միս բերեց:

— Անուշ արա, աղա ջան, անուշ արա, — լնդբում եր նա:

Սոված փոքր, միս ու սխտոր... Կերա, ինչ կերա:

Յեղանակը տաք եր, միսն աղի. ծարավեցի:

Ճամփա ընկա դեպի Արազը:

Գրտինքը գետի նման վրայիցս թափվում եր ու քըշ-քըշալով ճամփով հոսում:

Հասա Արազին:

Շողից շունչս կտրվում եր, իսկ Արազը սառել եր:

Նայեմ՝ տեսնեմ ափին յերկաթե լինգեր կան: Ամենից յերկար ու ամենից ծանր լինգը վերցրի ու ընկա սառցի ջանին:

Թրանիկ հա թրանիկ, չրանիկ հա չրանիկ... Բան դուրս չեկավ:

Նն ահագին յերկաթե լինգը կտորվեց, իսկ սառուցը չկտորվեց:

Փափախս վեր կալա, քրտինքս սրբեցի ու ճակատս՝ թրջիկ, սառցին:

Սառուցը կտորվեց:

Մի կուշտ ջուր խմեցի և յետ դարձա, վոր ելի գնամ հարսանքատուն:

Տեսա՛ մի քանի վաճառական, եշերին խուրմա բարձած, տանում են Բաղդադ, վոր ծախեն:

— Բարնվ, ախպերացու, ձայն տվավ վաճառականը:

— Հազար բարին, — պատասխանեցի յես:

— Ի՞նչ նորություն կա:

— Վողջություն: Դո՛ւք ինչ նորություն ունեք:

— Մենք մի մեծ նորություն ունենք, մեր առաջ յերկու փոփոխ մի տրեխ հագած, կես գլխանի մի հիմար մարդ ե կանգնած:

Ձեռքս տանեմ ճակատս՝ տեսնեմ, ճիշտ վոր, գլխիս կեսը չկա: Ճակատս վոր խփել եմ սառցին, գլխիս կեսը պոկվել ե:

Յետ դարձա, վազեվազ հասա Արազին, ջրի մեջից գլխիս կեսը հանեցի, տեղը դրի և ահա վողջ ու ասողջ յեկել եմ աղջիկդ առնեմ:

Խանը ծիծաղեց:

«Այսպիսի սուտասան ճարպիկ փեսան միշտ պետք կգա» — մտածեց նա:

Մտածեց խանը, քառասուն որ, քառասուն գիշեր հարսանիք արավ ու աղջիկը հովվին տվավ:

Հարսանիքը վոր վերջացավ, հեքիաթս ել պրծավ:

1934

ԳԻՏՈՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ԱՌՅՈՒԾԸ

(ՇՆԴԱԿԱՆ)

Մի քաղաքում ապրում եյին յերեք գիտուն մարդ:

— Մենք հազարավոր գրքեր ենք կարդացել և շատ բան գիտենք, — ասացին նրանք, — ժամանակն ե, վոր ոտաք յերկիրներ գնանք և մեր շնորհքը մարդկանց ցույց տանք:

Այդպես ել արին:

Իրենց հետ մի ծառա վերցրին և ճանապարհ ընկան:

Շատ գնացին, թե քիչ, հասան մի անտառի:

Անտառի միջով անցնելիս, նրանք սատկած առյուծի վոսկորներ տեսան:

— Ահա: Այժմ մենք կարող ենք ցույց տալ մեր իմաստությունը, — ասաց առաջին գիտունը: — Յես կարող եմ այս վոսկորները իրար միացնել:

Ինչպես ասաց, այնպես էլ արավ:

— Յես էլ կարող եմ վոսկորները մսով ու մորթով պատել, — ասաց յերկրորդ գիտունը և վոսկորները մսով ու մորթով պատեց:

— Դուք միացրիք վոսկորները, մսով ու մորթով պատեցիք, յես էլ կարող եմ կյանք տալ սատկած գազանին, — ասաց յերրորդ գիտունը:

Այստեղ ծառան մեջ ընկավ:

— Մի արա, — գոչեց նա, — յեթե առյուծին կենդանացնես, մեզ բոլորիս էլ կսպանի:

— Հիմար, — պատասխանեց յերրորդ գիտունը, — ինչպես կարող եմ իմաստությունս չգործադրել:

— Դե քիչ սպասիր, վոր յես բարձրանամ ծառը, — ասաց ծառան և շտապով ծառը բարձրացավ:

Յերբ առյուծը կենդանացավ, վեր թռավ ու յերեքին էլ սպանեց:

Իսկ ծառան գիշերը ծառից իջավ և անփորձ տուն հասավ:

1935

ԽՈՐԱՄԱՆԿ ԱՂՔԱՏՆԵՐԸ

(ՇՆԴԿԱԿԱՆ)

Լինում ե, չի լինում, մի տերտեր ե լինում:

Մի հարուստ գյուղացի, իր յերեխայի կնոնքին ես տերտերին մի վոչխար ե տալիս:

Տերտերն ես վոչխարի վոտները պինդ կապում ե, դնում ուրին և ճամփա ընկնում դեպի իրենց գյուղը:

Ճամփի հակառակ կողմից յերեք աղքատ եյին գալիս:

Տերտերի ուսի վոչխարը վոր տեսան, իրար ասացին:

— Յերեք որ ե սոված ենք, արի տերտերին խաբենք, վոչխարը ձեռքիցն առնենք, մի լավ ճաշ անենք:

Նրանցից մեկը մոտեցավ տերտերին ու ասաց.

— Ամոթ չե, տերտեր, եդ շունն ուր ես տանում: Տերտերն էլ շուն կղնի ուսին:

— Կույր ես, ինչ ե, այ մարդ: Սա վոչխար ե, թե շուն:

— Մի բարկանա, տերտեր: Յես իմն ասացի, հիմի դու գիտես:

Քիչ առաջ գնալով, տերտերը պատահեց յերկրորդ աղքատին:

— Բա ամոթ չի տերտեր, եդ յերեխայի դիակն ուր ես տանում: Տերտերն էլ դիակ կշալակի:

— Ինչ դիակ: Չես տեսնում, վոր վոչխար ե:

— Դու գիտես, տերտեր: Յես իմն ասացի:

Ելի քիչ առաջ գնալով, տերտերը պատահեց յերրորդ աղքատին:

— Վայ, տերտեր, եդ հոտած մոթալն ուր ես տանում: Դեն գցի, դեն գցի: Փնւ, ինչ վատ հոտ ե գալիս...

Տերտերը վոչխարը դեն գցեց և սկսեց փախչել:

Աղքատներն էլ հենց եդ եյին ուզում. վոչխարը մորթեցին, խորովեցին, կերան ու մի լավ կշտացան:

1935

ՀԱՍՏԻԿ ԾԻՏԻԿԸ

(ՊԱՐՍՎԱԿԱՆ)

Լինում ե, չի լինում, մի ճատիկ ծիտիկ ե լինում:
Մի որ ես ճատիկ ծիտիկին մալրիկը մի կոպեկ փող
ե տալիս:

Ծիտիկին սկսում ե մտածել. «Ինչի՞ տամ ես կոպեկը.
թե տամ թուզի, թուզը կոթ ունի, թե տամ արևածաղիկի
սերմի, սերմը կեղև ունի, թե տամ ծիրանի, ծիրանը կո-
րիզ ունի: Ավելի լավ ե, տամ բամբակի»:

Ճատիկ ծիտիկը գնաց մի կոպեկի բամբակ գնեց ու
տալով թել մանողի մոտ:

— Նանի ջան, նանի, առ ես բամբակը մանի, կեսն
ինձ, կեսը՝ քեզ:

Նանին բամբակից թել մանեց, տվեց ծիտիկին:

Ճատիկ ծիտիկին ուրախ-ուրախ թելն առավ, վազեց
կտավ գործողի մոտ.

— Բաջի ջան, բաջի, թելս առ կտավ գործի, կեսն
ինձ, կեսը՝ քեզ:

Բաջին թելից կտավ գործեց, տվեց ծիտիկին:

Ճատիկ ծիտիկին ուրախ-ուրախ կտավն առավ վազեց
դերձակի մոտ.

— Քեռի ջան, քեռի, կտավս առ վերարկու կարի,
մեկն ինձ, մեկը՝ քեզ:

Քեռին կտավից վերարկու գործեց, տվեց ծիտիկին:

Ճատիկ ծիտիկին ուրախ-ուրախ վերարկուն հագավ,
բարձրացավ շահի պալատի կտուրը և կանչեց.

— Շահ, այ շահ, իմ վերարկուն նոր ե, քոնը՝ հին,
իմը՝ մաքուր-մաքուր, քոնը՝ կեղտոտ-կեղտոտ:

Ասաց ու փախավ:

Շահը շատ բարկացավ: Զորք հավաքեց, փոր գնա ճրտ-
լիկ ծիտիկին բռնի:

Իսկ ճատիկ ծիտիկը բարձրացավ մինարեթը, ծայրին
նստեց:

Նստել եր ճատիկ ծիտիկը մինարեթի գլխին, նայում
եր շահի զորքերին ու ծիծաղում:

1935

ԽԱՐՎԱԾ ԾԻՏԻԿԸ

(ՊԱՐՎԱԿԱՆ)

Ասում են, վոր մեզանից հեռու, շատ հեռու մի աշ-
խարհում մի պստիկ ծիտիկ ե լինում:

Մի որ, ծառից ծառ, ճյուղից ճյուղ թռչելիս, ես
պստիկ ծիտիկի վտար փուշ մտավ:

Ծիտիկը թռավ, գնաց հացթուխ Ալու մոտ:

— Հացթուխ Ալի, այ հացթուխ Ալի, քո սփուտը հա-
ցով լիքն ե, քո կաթսան մտով լիքն ե: Արի վտարի փուշը
հանի, յես գնամ դալոց՝ գամ:

Հացթուխ Ալին ծառի վտար փուշը հանեց, դրեց թոն-
րի կողքին, ինքը գնաց, վոր խմոր հունցի:

Յեկավ, տեսավ փուշն ընկել ե թոնիրը՝ այրվել:

Ծիտիկը դալոցից վերադարձավ ու ասաց.

— Հացթուխ Ալի, այ հացթուխ Ալի, իմ փուշը տուր՝
Հացթուխը թե՛

— Փռւշդ ընկել ե թոնիրը՝ ալրվել:

Ծիտիկը թե՛

— Հիմի յես ծուխ կանեմ, հիմի յես մուխ կանեմ, քո մի աչքը կհանեմ, իմ մի աչքը կհանեմ...

— Դու ծուխ մի անի, դու մուխ մի անի, քո մի աչքը մի հանի, իմ մի աչքը մի հանի: Փշիդ փոխարեն քեզ մի լավ գաթա կտամ:

Ծիտիկը գաթան առավ, տարավ տվեց իր մորաքրոջը:

— Մորաքրոջը ջան, մորաքրոջը, գաթան առ, պահիր, պահպանիր, յես գնամ դպրոց՝ գամ:

Մորաքրոջը գաթան առավ ու կերավ:

Ծիտիկը դպրոցից յեկավ ու ասաց.

— Մորաքրոջը ջան, մորաքրոջը, իմ գաթան տուր:

— Ծիտիկ ջան, ծիտիկ, քո գաթան ենքան յուզոտ եր, քո գաթան ենքան փափուկ եր, իսկ ե իսկ պառավի առամների համար եր: Կերա:

Ծիտիկը թե՛

— Հիմի յես ծուխ կանեմ, հիմի յես մուխ կանեմ, քո մի աչքը կհանեմ, իմ մի աչքը կհանեմ...

— Դու ծուխ մի անի, դու մուխ մի անի, քո մի աչքը մի հանի, իմ մի աչքը մի հանի: Դաթիդ փոխարեն մի ուլիկ կտամ:

Ծիտիկն ուլիկն առավ, տարավ իր տատի մոտ.

— Տատի ջան, տատի, ես ուլիկը տար ձեր բակում կապի, յես գնամ դպրոց՝ գամ:

Ծիտիկը դպրոցից յեկավ ու ասաց.

— Տատի ջան, տատի, ուլիկս տուր.

— Ծիտիկ ջան, ծիտիկ, քո ուլիկն ենքան չաղլիկ եր, քո ուլիկն ենքան փափլիկ եր, վոր մորթեցինք, հարսանիք արինք:

Ծիտիկը սազը վերցրեց, նստեց կտրի ծերին, յերգեց ու ասաց.

Ուլիկիս մսով տատիկս

Հարսանիք արավ,

Տոտիկները թմբուկի համար

Փայտիկներ արավ:

Ուլիկիս մսով տատիկս

Հարսանիք արավ,

Աչիկները սենյակի համար

Հայելի արավ:

Ուլիկիս մսով տատիկս

Հարսանիք արավ,

Փափուկ փոստը թոռնիկի համար

Տաք մուշտակ արավ:

Ուլիկիս մսով տատիկս

Հարսանիք արավ,

Կարճիկ պոչը, սրբելու համար,

Նա ավել արավ:

Ուլիկիս մսով տատիկս

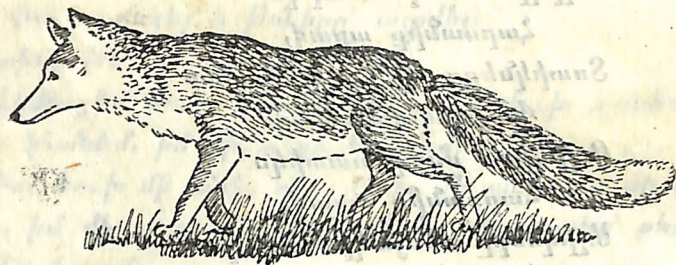
Հարսանիք արավ,

Ականջները, ուտելու համար,

Նա գդալ արավ...

Մին ել ծիտիկի ձեռքից սազը վայր ընկավ, ծիտիկը փախավ, հեքիաթն ել վերջացավ:

1935

ԳԵԼԸ ՀԱՐԿԱՀԱՆ

I

Վարպետ աղվեսը մի որ
Չափչփորեց սար ու ձոր,
Թռչուն, ճագար ու կաքավ
Բռնեց, կերավ, կշտացավ:

Տուն դառնալու ժամանակ
Ճամփին ընկած մի սպիտակ
Թռչկոթ նկատեց: Առնելով
Ծոցը դրավ ասելով.
«Սա ծոցումս թող մնա,
Գուցե մի որ պետք կղա»:

Հենց ես խոսքը բերանին,
Տեսավ՝ յեկավ գել քեռին:
— Բարե՛, բարե՛, գել ընկեր,
Ի՞նչ ես եղպես մոլորվել:
Սոված հո չե՞ս, սիրելիս:
Հը՞, ինչո՞ւ չես ձեն տալիս:
— Անտեր մնա եսպես կյանք,
Ամեն որ ցավ ու տանջանք.
Ես հինգ որ ե, ճիշտ հինգ որ
Բան չեմ կերել մի կտոր:

Աղվես ախպեր, դու հագար
Լեզու գիտես ու հնար.
Ի՞նչ կլինի մտածես՝
Սովի ձեռքից աղատես:

— Յես կուրանամ, գել ընկեր,
Ի՞նչ վատ որի յես յեղել:
Հիմի յել վոր քեզ չոգնեմ՝
Լսողներն ի՞նչ կասեն:
Լսիր: Հագար հնարքով,
Անասելի տանջանքով,
Մարդիկ, կաշառք, միջնորդներ
Մեջ եմ գցել ու առել
Մեծ իշխանից հրաման,
Վոր այսուհետ անխափան
Ես գյուղերի աներից
Ամիսը մի հավ տան ինձ:
Բայց սոված չեմ յես հիմի:
Գնա գյուղն են դեմի,
Տար իմ թուղթը, թող կարդան,
Հավեր բերեն ու քեզ տան:
— Այ ապրես դու, այ աղվես,
Տեսնեմ՝ դու չպառավես:
Դե՛, տուր թուղթն իշխանի,
Տանեմ՝ փորիս դեղ անի:
— Ա՛ռ, ախպեր ջան, թուղթը տար,
Շուտ գնա, իմ հարկն առ,
Ինչքան ուզում ես, դու կեր,
Ինձ համար ել բաժին բեր:

II

Թռչկոթ ձեռքին նա հալարտ
Գյուղը մտավ լուռ, հանդարտ:
Գյուղամիջում հաղաքված

Ժողովրդին նա ասաց,
 — Լսե՛ք, մարդիկ, տանուտեր,
 Գլիր, քյոխվա ու տերտեր,
 Գյուղի ջոջեր պատվական,
 Մեծ իշխանի հրաման.
 Այ, գրված է ես թղթում,
 Վոր անխտիր ամեն տուն.
 Մի հավ տա ինձ ամսական:
 Դե՛, վո՛րդ էք գիտնական,
 Գիրո առե՛ք, կարդացե՛ք,
 Հարկս բերեք ու տվեք:
 — Ծաղկաթավալ անպիտան,
 Ի՞նչ իշխան, ի՞նչ հրաման:—
 Ասին մարդիկ ու յելան,
 Ի՞նչ ես կերել՝ թթու թան:
 Յելան՝ ու վո՛չ մեռնես դու՝
 Գյուղն անցավ իրարու.
 Առան մահակ ու կոպալ,
 Ել մի հարցրու քեռու հալ:
 Շներն ել ես աղմուկից
 Դուրս թափվեցին բակերից,
 Քեռուն մի լավ գզեցին,
 Տարան՝ գյուղից հանեցին:

III

Քեռին վախից շտապով,
 Շուտ-շուտ յետև նայելով,
 Վազ եր տալիս դեպի տուն
 Յեվ ինքն իրեն մըթմըթում.
 «Տո՛, եսպես ել մարդ ու շուն,
 Իշխանին ել չեն լսում»:

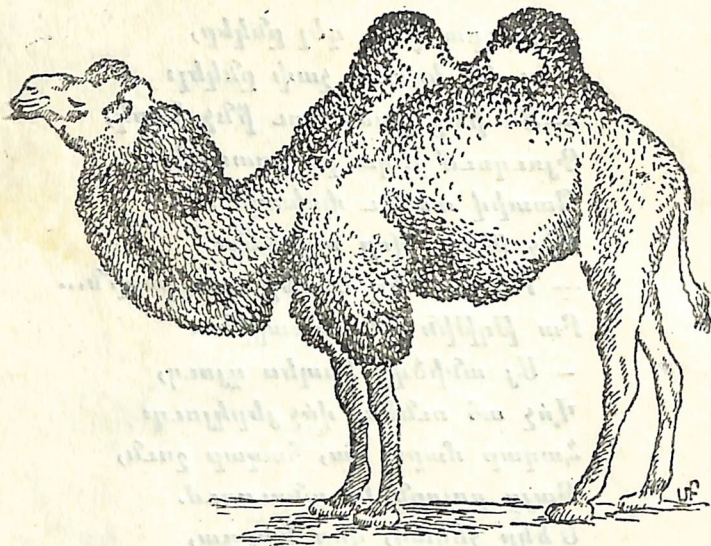
Մին ել աղվեսը դեմից
 Դեպի քեռին ե գալիս:

— Իմ բաժինը, գել ընկեր,
 Ի՞նչ ես եղաւս չափ ընկել:
 — Տո ի՞նչ բաժին ու ի՞նչ հարկ,
 Գյուղում յեղա խայտառակ,
 Պատիւ տալու փոխարեն
 Քիչ մնաց, վոր սպանեն:
 — Ի՞նչ... Գեղ ծեծեց գյուղացի՞ն...
 Բա թղթին ի՞նչ ասացին...
 — Այ անիծվի ենաւս գյուղ,
 Վնչ ահ ունեն, վնչ յերկյուղ:
 Հաղար մարդ կա, հաղար շուն,
 Բայց բոլորն ել անուամ.
 Մեկը չեղավ, վոր կարդա,
 Հասանելիք հարկը տա...

1913

ՈՒՂՏՆ ՈՒ ԵՇԸ

«Ուղտի պարը կամբջի վրա կբռնի»:
Ժողովրդական առած

I

Ասում են, վոր մի ժամանակ,
Ել չգիտեմ՝ սուտ, թե շիտակ,
Ճամփին մոտիկ մի անտառում
Գյուղից փախած եշ եր ապրում:

Մարդուց հեռու, բեռից ազատ
Միրտը հանգիստ, ուրախ, հպարտ
Քեֆ եր անում մեն ու մենակ
Մոռցած փալան, գոռ ու մարագ:

Ուրախ մի որ ես իշի մոտ
Հոգնած, դադրած, նիհար, փոշոտ
Այլանդակ ու յերկարավիզ
Մի ահագին ուղտ ե գալիս:

— Գալի՛ք բարի, ծուռտիկ ախպեր,
Նստիր շունչ առ, ի՜նչ ես կանգնել:
Ինձ ել վաղուց մի պատվական
Ընկեր եր պեսք ճիշտ քեզ նման:

— Շնորհակալ եմ, զոռան ախպեր,
Անտեր բեռից եմ յես փախել:
Մարդու ձեռքին թե ուղտ, թե եշ,
Աշխատասեր, թե ծուլ, թե գեշ,
Գերու նման ամբողջ տարին
Ցավ են քաշում բեռան տակին:
Ցես ել, ախպեր, չդիմացա,
Ցելա թաքուն ընկա ճամփա,
Ցեկա ապրեմ մերու միջին
Եշ ախպորս հետ միասին:

— Լավ ես արել, գալի՛ք բարի,
Ինչո՞ւ լինենք մարդուն գերի:
Աչքիս վրա՝ դառնանք ընկեր,
Ապրենք մե տեղ, լինենք ախպեր:
Ու են որից անտառի մեջ
Ընկեր յեղան ուղտն ու եշ,
Ցեվ շատ որեր հոժար, սիրով
Ապրում եյին քեֆ անելով:

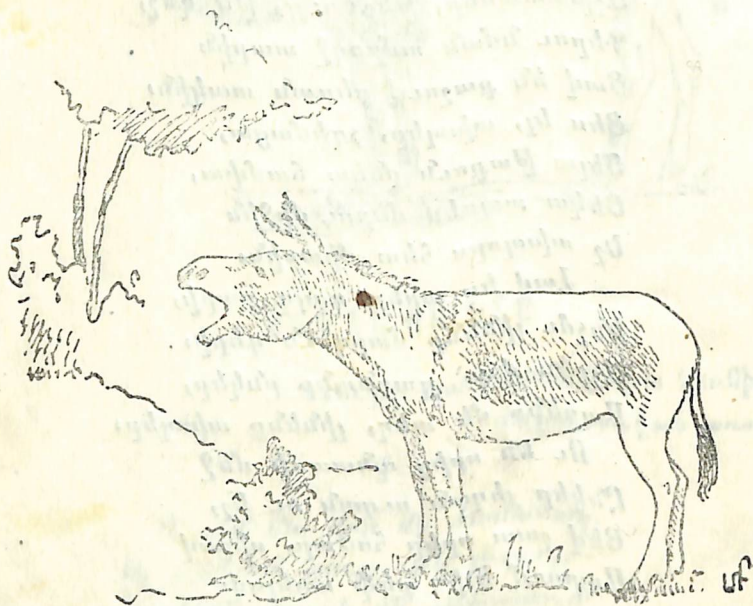
II

Մի որ եշը մեր գերացած
Ուղտ ընկերով ուրախ ասաց.

— Ծուռտիկ ախպեր, վաղուց ե, վոր
Յերգ չեմ ասել. կուզեմ եսոր
Անուշ խնդամ, ձայնս զլեմ,
Մի յերգ ասեմ, արտինգ անեմ:

— Վայ, ի՜նչ ասիր, զոռան ախպեր,
Եդ ի՜նչ վատ բան ես մտածել:

Ախր չե՞ վոր՝ ձենդ լսեն
 Մարդիկ կզան՝ մեղ կտանեն:
 Արի, լսիր խոսքը ծերի,
 Վոր չգառնանք կրկին գերի:
 Յերգ ու տրտինդ չեն հարկավոր,
 Թող եղ միտքդ վաճառվոր:

Բայց իշուկի քեֆը տեղն եր.
 Ինչ ել լիներ՝ յերգել կուզեր.
 Ականջ չարավ ընկեր ուղտին,
 Վիզը ձգեց, ձայնով ուժգին
 Յերգը գլեց: Այդ ժամանակ
 Մոտիկ ճամփին, անտառի տակ
 Հանգստանում եր մի քարվան:
 Եդ քարավանի մարդիկ յեկան
 Անտառ մտան, իշին, ուղտին
 Շուտով գտան, ու բեռնեցին:

Ու քիչ հեռու փոշոտ ճամփով,
 Բեռան տակին տնքտնքալով,
 Ուղան ու եշը տխուր, տրտում
 Դեպի քաղաք եյին գնում:

III

Ամառվա տաք, այրող կեսոր,
 Ճամփեն քարոտ, վոլոր-մուր,
 Ո՞ւժ կմնա ել իշի մոտ,
 Գերի ընկած, սիրտը վշտոտ:
 Մի քիչ ել անց, ճամփի միջին,
 Ուժը հատավ, փուլեց գեանին:
 Հրհրեցին դեպից, դենից,
 Քաշքշեցին գլխից, պոչից,
 Հնար չեղավ: Վերջը բերին
 Խեղճ ծուռտիկին չոքացրին,
 Յեւ իշուկին իրա բեռով
 Նրա մեջքին դրին գոռով:
 Ուղտը ծանր բեռան տակին
 Անիծում եր ընկեր իշին,
 Վոր չլսեց ծերի խոսքին
 Փորձանք բերեց իրենց գլխին:

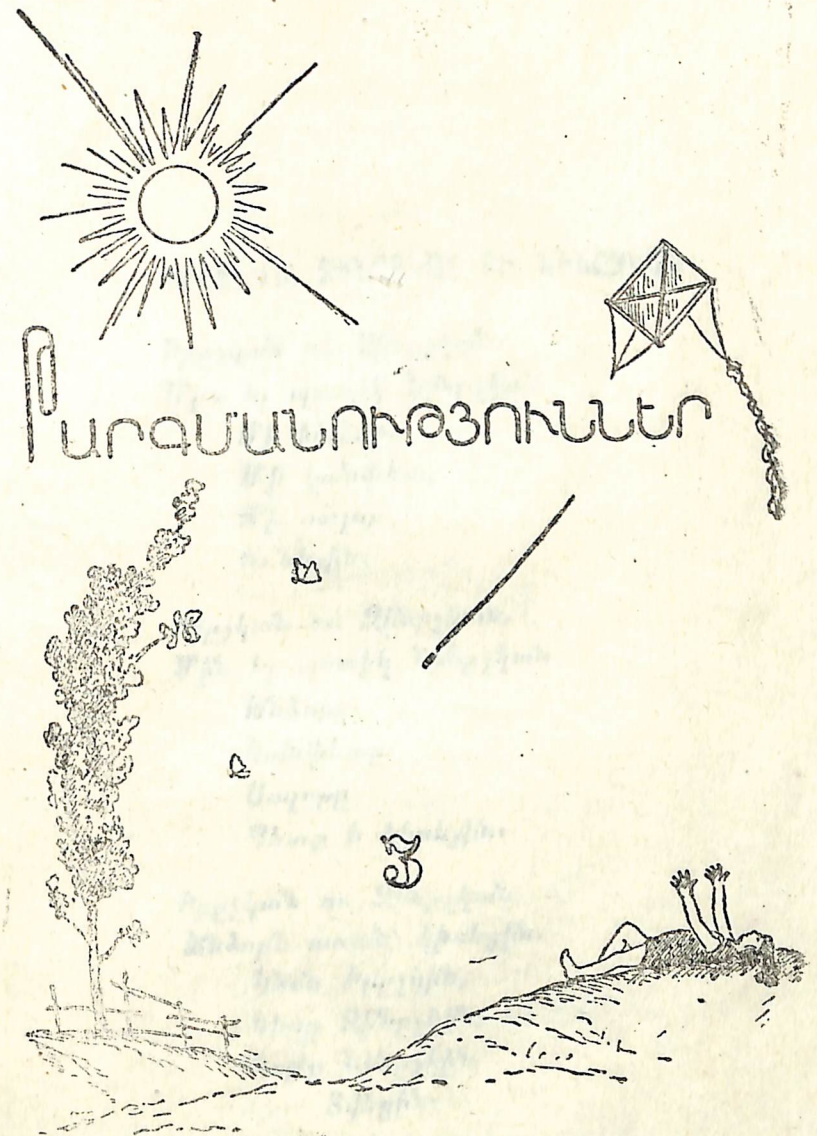
IV

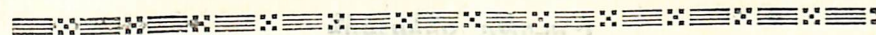
Նապես անցան սարեր ու ձոր,
 Քարոտ ճամփեք վոլոր-մուր,
 Շատն ու քիչն ել հայտնի չի,
 Վերջը հասան մի կամրջի:
 Նստեղ ուղտը, ձայնով կամաց,
 Եշ ընկերով ցածից առաց.
 —Մի ինձ լսիր, զուռն ախպեր,
 Վաղուց ե վոր յես չեմ պարել:

Հիմի վոր յես ես կամրջի
Վրեն պարեմ՝ հո չի՞ փլչի:

— Ծուռտիկ ախպեր, խելքի արի,
Ո՞վ ե լսել՝ ուղարկ պարի:
Փորձանք կգա, մաքրիցդ հան,
Թող վողջ հասնենք մեր ռթևան:
Բայց ուղտն իր բանը գիտեր.
Իշից վրեժ հանել կուզեր.
Վտար դրավ են կամրջին
Ու սկսեց իր վերվերին:
Եշն ինչքան լեզու թափեց,
Ուղարկ կարծես թե չսեց:
Մին ել... Շրը՛մի... Մեր խեղճ իշին
Տեսան ձորի ջրի միջին:

1912

ԻՐՐԶԿԱՆ, ԶԻՆԸԶԿԱՆ ՈՒ ՆԻՆԸԶԿԱՆ

Իրրչկան ու Զինրչկան,
Մին ել պատիկ Նինրչկան
Մի խնձոր,
Մի կանֆետ,
Մի սալոր
Ունեյին:

Իրրչկան ու Զինրչկան,
Մին ել պատիկ Նինրչկան
Խնձորը,
Կանֆետը,
Սալորը
Պետք է կիսեյին:

Իրրչկան ու Զինրչկան
Խնձորն առան՝ կիսեցին.
Կեսն Իրրչկին,
Կեսը Զինրչկին,
Կոթը Նինրչկին
Տվեցին:

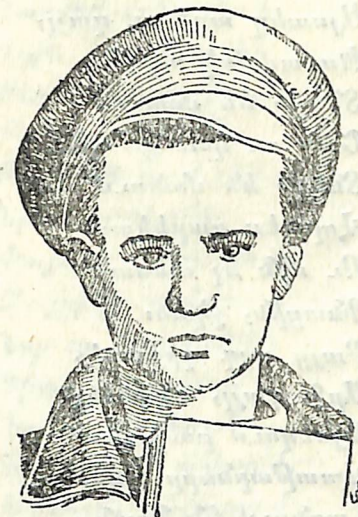
Իրրչկան ու Զինրչկան
Կանֆետն առան՝ կիսեցին.
Կեսն Իրրչկին,
Կեսը Զինրչկին,

Թուղթը Նինըչկին
Տվեցին:

Իրըչկան ու Ձինըչկան
Սալորն առան՝ կիսեցին.
Կեան Իրըչկին,
Կեսը Ձինըչկին,
Կուտը Նինըչկին
Տվեցին:

Ուրախ ե մեր Նինըչկան,
Վոր լավ բան ունի այնքան.
Խնձորի կոթը՝
Ծուռտիկ,
Կանֆետի թուղթը՝
Նախշուն,
Սալորի կուտը՝
Պատիկ:

1929

ՊԱՎԼԻԿ՝ ՄՈՐՈՋՈՎ
(Մ. ԴՈՐՈՇԻՆ)

1

Գունաթափ լճեր,
Անտառ անթափանց,
Գյուղը քաղաքից
Հեռու յե ընկած:

Մի կորած գյուղում,
Ուրալի խորքում,
Այստեղ, Պավլուշա,
Քո կյանքն եր ծաղկում:
Այստեղ լուսինը,
Վոր մեծ յերևա,
Յեղնում ե կարծես,
Յեղնու վրա,
Բայց արևը վառ
Անտառի միջից,
Զեռքով ե անում

Ու ասում. «Իջիր»:
 Այստեղ արջ ու գայլ,
 Խորամանկ աղվես,
 Տներն են մտնում
 Շան ու կատվի պես,
 Տներն են մտնում
 Վորպես բարեկամ,
 Ու մին եւ տեսար՝
 Գնացին, չկան:
 Բայց այդ գեշատիչ
 Արջ, գայլ, աղվեսից
 Գյուղում բավական
 Վատթարները կան:
 Հազնում են նրանք
 Շան մորթուց մուշտակ
 Յեղ արջի ձայնով
 Ասում են հանդարտ.

«Մենք հավատարիմ
 Շներ ենք, գիտե՞ք,
 Մեզանից փաս
 Չի գա ձեզ յերբեք»:
 Բայց վոր լավ նայես՝
 Հայացքը, վորպես
 Խորամանկ աղվես,
 Սպառնում է քեզ:

2

Կանչում են նրան
 «Պաշկա կոմունիստ».
 Ի՞նչ անենք՝ փոքրիկ,
 Լեզվանի յե խիստ:
 Նոր է լրացրել

Տասներեք գարուն,
 Կարմիր վզկապն է
 Վզին փայլփլում:
 Քեռու գլխարկն է
 Քաշել աչքերին,
 Բայց մի նայեցեք
 Նրա գործերին.
 Փայտ է կտրատում
 Մայրիկի համար,
 Նոր ու նոր բաներ
 Գիտի անհամար,
 Դպրոց է գնում,
 Աշխատում աշխուժ,
 Խաղում, հավաքում
 Նոր յեռանդ և ուժ,
 Վնչ մի ժամանակ
 Չի լինում տխուր,
 Գիրքն ու տետրակը
 Պահում է մաքուր,
 Սրած է պահում
 Ծայրը մատիտի...
 Ամեն պիտներ
 Նրա պես պիտի:

Յերբ արևմուտքում
 Վառվում է ալ բոց,
 Պավլուշան իսկույն
 Վազում է դպրոց:
 Այստեղ՝ յեղբայրը՝
 Ֆեռական պատլիկ,
 Մոտենում նրան,
 Ասում է.

— Պավլիկ,
 Ինչու շրջկամը

Կոլվար չուղարկեց:
Գիտեմ, Պավլոչա,
Մոռացել են մեզ:
Հոել ե վաղուց
Կանչը շեփորի,
Տխուր ե, մոայլ
Դեմքը բոլորի,
Ձկան ել զվարթ
Խաղ, զրույց, յերգեր...
Մեր կուեկախվը
Այս ուրն ե ընկել.
Ասա, ի՞նչ անենք.
Շվարել ենք մենք:

Պավլուչան իսկույն
Ձայնով մարտական,
Տալիս ե նրան
Կտրուկ պատասխան.

— Դե վոր ասում ես
Մարդ չկա հարմար,
Թողեք յես լինեմ
Ձեզ համար կոլվար:
Կանգնեցեք շարքի,
Գնանք մարզանքի:
Մեկ, յերկու յերեք...
Ձեզ կարգի բերեք:

3

Ցանկապատերին,
Գյուղի պատերին,
Գրել են, կախել
Մեծ պլակատներ:
Անցնող, դարձողը
Դրանց մոտ կանգնած,

Աչքը չորս արած
Կարդում ե կամաց.
«Կուլականովը,
Կուլակը հայտնի,
Հավ իմացեք, վոր
Գող ե ցորենի»:

Հազար-հազար
Կրծքի վրա
Ալ փողկապներ
Են ծաղկում,
Հազար-հազար
Պիոներներ
Նույն յերգերն
Են յերգում...
Յեվ Պաշկան հավետ
Իր գործերի հետ,
Նրանց հետ մեկ տեղ,
Այստեղ ե, այնտեղ:

4

Այս ու այն կողմից
Ճահիճ ե, ճահիճ,
Պիոների ճամփան
Փակում ե մի բան:
Քամի՛ն ե արդյոք,
Անտառն անթափանց,
Թե լուսթյունը
Խոր, համատարած,
Թե ներքև իջած
Մոխրագույն մի ամպ...

Ե... Պավլուչային
Պատահեց մի պապ՝
Կուլականովը՝

Են հարուստ գողը:
Դուրս յեկան շտապ
Դարձյալ յերեք պապ:
Դուրս յեկան նրանք
Խողի պես հաստ, մեծ
Յեզ Պավլուշային
Առան իրենց մեջ...

— Պավլիկ, Պավլիկ,
Վորդի, տես,
Դու այս անգամ
Լսիր մեզ.
Թող կոլեկտիվ,
Ժողովներ,
Ել մի լինի
Պիոներ:
Իսկ յեթե մեզ
Զլսես,
Քեզ կմորթենք
Հավի պես...

5

— Բարե՛քեզ, բարե՛,
Սերեզա պապի,
Յեկ խոստովանի
Ու մեզ մի խաբի.
Կուլականովի
Մի սայլ ցորենը
Թազցրել ես դու
Այստեղ, քո տանը:
Դա մեր կոլխողի
Ցորենն է, դիտես.
Պետք է շուտ տանես,
Պահեստը հանձնես:
Ի՞նչ դու խո՛ւլ ես,

Սերեզա պապի.
Ցորենը հանի:
Դե շուտ, շտապիր...

.
— Յեթե դու մեզ
Զլսես,
Քեզ կմորթենք
Հավի պես...

6

Բեղարած գյուղը
Վաղուց եր քնած,
Յերբ մեր Պավլուշան
Գյուղխորհուրդ գնաց:
Կանգնած է դրսում,
Պատուհանի մոտ,
Իսկ այնտեղ, ներսում,
Մեծ սեղանի մոտ,
Նախագահ հայրը,
Մի քանի կուլակ,
Կամացուկ ձայնով
Խոսում են շտապ:
«Ուրեմն կրկին
Այն ու թալան,
Կրկին կոլխողի
Բերքը գողանան»...

Իսկ շուրջը լճեր,
Անտառ անթափանց,
Գյուղը քաղաքից
Հեռու յե քնկած:
«Յես կերթամ շրջկոմ,

Կասեմ ամեն բան,
 Թող տանեն, դատեն
 Ու պատժեն նրան:
 Թող պատասխանի
 Նա դատարանին՝
 Ինչո՞ւ յե այդպես
 Ոգնում կուլակին,
 Վոր լուռ ու թաքուն,
 Տեղերու մ հարմար,
 Մեծ փոսեր փորեն
 Յորենի համար...

7

Կուլականովը,
 Հարուստ, անվանի,
 Իր մառաններում
 Ողի շատ ունի:
 Նրա սենյակում
 Բազմել են այսոր
 Գյուղի գիշատիչ
 Գելերը բոլոր:
 Բազմել են նրանք
 Շուրջը սեղանի,
 Յեվ խմում առատ
 Ողի ու գինի:

— Հաբեան Դանիել,
 Մաքուր չես խմել:
 Դե, դուք ել, դուք ել:
 Ինչո՞ւ յեք լռել:
 Խմում ե, խմում
 Դանիելը անվերջ,
 Յեվ խռպոտ ձայնով

Յերգում մեջ ընդ մեջ:
 Ինչո՞ւ նա պիտի
 Ուրախ չլինի.
 Արժե մտածել,
 Փող ե խոստացել:
 Փող ե խոստացել
 Յերեսուն մանեթ,
 Մի սուր դանակ ել,
 Ընծա դրա հետ:
 — Բաժակներդ լի,
 Յեղբայրք սիրելի:
 Հիշենք ցորենը,
 Արածն են տղի
 Յեվ են խայտառակ
 Թղթերը գյուղի,
 Թե ինչպես յեղանք
 Մենք ծաղր ու ծանակ
 Ու վոտքի կանգնած
 Ասենք. «Տեր աստված,
 Դու Դանիել աղի
 Գործը հաջողի»...

8

Հենց կուլակների
 Բեֆի միջոցին,
 Պավլիկն ու Ֆեդյան
 Անտառ դնացին:
 — Յելակի համար
 Մի գնա անտառ,
 Յետ նայիր ու տես՝
 Հետեվում են քեզ:

Ճանապարհը ընկավ
 Դանիելը հարբած,
 Ընծա դանակը
 Գրպանում պահած:
 — Ինչո՞ւ յեռ լալիս,
 Ֆեդկա, սիրելիս:
 — Ել մի ուշացնի,
 Դանիել հարեան,—
 Ասում է կամաց
 Ընկերը նրան:
 — Պավլո՛ւշա, բալեն,
 Ի՞նչ պապին եմ յեռ:
 Արի բան տամ: Այ:
 — Վսյ...
 — Ֆեդկա, շտապիր,
 Փախիր, ազատվիր...
 Ոձեր են սրանք
 Նենգ ու խորամանկ...
 — Չե, դու չես գնա:
 Առ քեզ ել... Ահա...

9

Մամուտ յեղենու
 Մառերի տակին
 Պավլին է ընկած
 Ֆեդկան ել կողքին,
 Յեվ խորհրդավոր
 Նրանց հանգստից
 Մամուտ ծառերին
 Պատել է թախիծ...

Ու ձեր անտառում
 Խորին լուսթյուն...

Մամուտ յեղևու-
 Ծառերի տակին
 Պալլիկն և ընկած,
 Ֆեդկան ել կողքին:
 Չի գնա յերբեք
 Կովարը հերոս,
 Խաղի, մաքղանքի,
 Հավաքույ՛թ, դպրոց...
 Բայց անտառը
 Վառ արևի
 Փայլը ծածկել
 Չի կարող,
 Յեւ Պալլուշան
 Իրա գործով
 Կենդանի յե
 Ու հաղթող:
 Պալլիկի տեղ
 Ուրիշ պիտենք
 Կգնա ու
 Կհաստի,
 Կիսատ դասը
 Նրա գրչով
 Կգրի ու
 Կավարտի:
 Հազար-հազար
 Կոլեկախում
 Նրա գործերը
 Կերգեն,
 Հազար-հազար
 Կրծքի վրա

Ալ փողկապներ
 Կծաղկեն:
 Իսկ դու, Պապիկ,
 Քո զործի հետ
 Միատեղ,
 Միշտ ել կապրես
 Այստեղ,
 Այնտեղ,
 Ամեն տեղ...

Մ Ի Ո Ր Ի Կ Ն Ե Ր

(Վ. ԲԻԱՆԿԻ)

I

Խոր առկալի հատակում ապրում եյին պատլիկ, փըր-
 չոտ թրթուրներ:

Նրանց չորս կողմից շրջապատել եյին թշնամիներ՝
 ձկները, շերեփուկները, լողացող բզեզը և ջրային ուրիշ
 սարսափելի կենդանիներ:

Թրթուրները թշնամիներից թաքնվել եյին տղմի մեջ:

Նրանք կերակրվում եյին ջրային փտած խոտերով և
 չեյին համարձակվում հատակից բարձրանալ:

Խորքում ջուրը պղտոր եր ու ծանր:

Իսկ ջրից վեր,

Յեզերքում,

Ինչքան լավ եր,

Ինչ սիրուն.

Ջինջ ու կապույտ

Յերկնքում

Դարնան արևն եր

Փայլում,

Ճպուռները

Գունդղույն

Խաղում եյին

Ու յերգում,

Ողորմ լողում
Վար ու վեր
Ամպի սպիտակ
Գուլաներ...

II

Այսպես անցավ
Հազար ուր...
Յեւ առվակով
Ամեն ուր
Ջուրը հոսում էր,
Հոսում,
Թաքուն խոսում,
Փափսում,
Իսկ յերբ ձմեռն էր
Գալիս,
Ջուրն էլ ձեն
Չէր տալիս.
Պապանձվում էր
Ու սառչում,
Մերկ ավերին էր
Կաշում:
Բայց հենց գալիս էր
Գարուն,
Յեւ որերը,
Տաքանում,
Ջուրը յերգում էր
Կրկին
Իր հին յերգերը
Ուժդին...

Հազար-հազար թրթուրներ վխտում էին աղմի մեջ, թաք-

նրվում թշնամիներեց, կերակրվում ջրային փրած խոտե-
րով և վնչ մի անգամ արեգակի յերեսը հեյին տեսել:

Հազար ու մեկերուդ ուր մի գարմանալի բան պա-
տահեց. թրթուրները լողալով դուրս յեկան հատակից և
նստեցին առվակի ափի յեղեգների վրա:

Աշնան գով իրիկուն էր:

Փայլուն արևի շողերը գունազարդել էին կապտա-
գույն անտառը:

Թրթուրները, յեղեգների վրա նստառած, ագահաբար
ծծեցին թաքմ ողը:

Ծծեցին, ծծեցին, նրանց տափակ մարմիններն ուռան,
փքվեցին, բարակ մորթիները տրաքվեցին, ջուրը թափվեցին:
Իսկ յեղեգների վրայից վեր բարձրացան թեթև-թեթև
միտրիկներ:

Նրանք ուղղեցին իրենց քողի պես բարակ թևիկները
յերկարացրին յերեք թելիկներից բաղկացած պոչիկները և
ողում պարել սկսեցին:

Ինչպես բուրբի

Հանդիպած

Փափուկ ձյունի

Փաթիլներ,

Այնպես էյին

Սլանում

Նրանք ողում

Վար ու վեր,

Ապա բռնում

Շուրջվարի

Կատարներում

Ամպերի,

Հետո կարծես

Թե հոգնած

Թռչում էյին

Դեպի ցած,
Թևին տալիս
Ու կրկին
Հասնում սպիտակ
Ամպերին...

Իսկ ներքևում նրանց սպասում էյին թշնամիները:

Ձկները դուրս էյին հանել ջրից իրենց լալիկ բերան-
ները և կարծես մտածում էյին. «Մեզանից չեն ազատվի.
ողում ուտելու բան չկա. կխաղան, կպարեն, կքաղցածա-
նան, կիջեն դեպի առվակը և մենք—հաճախ—կբռնեք
նրանց»:

Իսկ միորիկները խաղում էյին ողում:

Նրանք չգիտեյին, թե ինչ է քաղցը, ուտել չգիտեյին,
մինչև անգամ բերան ել չունեյին:

Յեղեգնի մեջ նստած սարդը նկատեց միորիկներին
ու մտածեց. «Կպարեն, կհոգնեն ու կնստեն յեղեգնի վրա
հանգստանալու: Կփռեմ անտեսանելի ուռկանս և կվորսամ
բոլորին»:

Յերկու յեղեգների արանքում հինեց իր վոստայնը և
սկսեց գործել:

Գործեց, գործեց, յեղեգների արանքը կտրեց բարակ,
անտեսանելի վոստայնով:

Վոստայնի մեջտեղին ամրացրեց մի բարակ թել, թելի
ծայրը փաթաթեց իր յետևի վոտին ու թաք կացավ:

Թաք կացավ տերևների յետևում և սպասում եր. յեթե
գիպչեյին վոստայնին, թելը նրա վոտը կքաշեր և իմաց
կտար, թե վորսը բռնվել է:

Սպասում են ձկները, սպասում է սարդը:

Իսկ միորիկները՝

Խաղ են անում

Ու պարում

Պայծառ ողի
Ծալքերում,
Բռնում ուրախ
Շուրջպարի
Կատարներում
Ամպերի,
Ապա կարծես
Թե հոգնած
Սլանում են
Դեպի ցած,
Թևին տալիս
Ու կրկին
Հասնում սպիտակ
Ամպերին:
Ու չեն հոգնում
Քնքուշիկ
Թևիկները
Թափանցիկ:

Նրանց ամբողջ մարմինը լցվել էր ողով ու դարձել
թեթև, բմբուլից ել թեթև:

Թռավ յեկավ ու նստեց առվակի ափին շատակեր
խաղատնիկ թռչնիկը:

Բան եր վորոնում, վոր քնելուց առաջ ուտի՝
վեր նայեց. «Ոհո, ինչ շատ են»,—մտածեց նա: Թե-

վին տվավ ու սլացավ:

Շտապելուց թևը դիպավ սարդի վոստայնին:

Թելը քաշեց սարդի վոտը:

Սարդը վազեց դեպի թռչնիկը, ու ահից—չլը՝ մի—

ջուրն ընկավ:

Ձկները վախից թաքնվեցին առվակում:

Խաղատնիկ թռչնիկը վերադարձավ, նստեց առվակի

ափին և սկսեց կացով մաքրել վտտները, վորոնց փաթաթ-
վել էր սարդի կաշուն վոստայնը:

Ձկներն անցան առվակի խորքը:

Սարդին շուրը տարավ:

Ամենքը մոռացան միտքիկներին:

III

Իսկ միտքիկները, վոր

Խաղում էին

Ու պարում

Պայծառ ողի

Ծալքերում,

Բռնում ուրախ

Շուրջպարի

Կատարներում

Ամպերի,

Ապա կարծես

Թե հոգնած

Թռչում էին

Դեպի ցած,

Թեև տալիս

Ու կրկին

Հասնում սպիտակ

Ամպերին,

Ցած իջան և սկսեցին փոքրիկ-փոքրիկ ձվեր ածել
առվակի ջրի մեջ:

Արևը մայր մտավ:

Ամբողջ գիշերը վտտում էր բուրբ:

Թեթև-թեթև ձյունի փաթիլները թափվում էին ու
թափվում...

Ու յերբ կրկին արևը ծագեց, առվակի ափը սեփ-
սիպտակ էր, և ձյունի վրա ընկած էլին մեռած միտքիկ-
ները...

IV

Միտքիկները մեռան,

Բայց դուրս կգան

Ձվերից

Պատիկ, փրշոտ

Թրթուրներ,

Վորոնք հազար

Որից հետ

Դուրս կթռչեն

Հատակից,

Միտքիկներ

Կդառնան

Թեթև-թեթև

Ու սիրուն,

Վորոնք ուրախ

Կխաղան

Պայծառ ողի

Ծալքերում:

1929

ՀԻՄԱՐ ՄԿՆԻԿԸ

(Ս. ՄԱՐՏԱԿ)

— Բնիք, մանկիկ իմ սիրուն,—
Մուկն եր յերգում իր բնում,—
Կտամ քեզ մոմ, չորուկ հաց,
Բնիք, բալիկ իմ սիրած:

Պատասխանեց մկնիկը.
— Բարակ ե քո ձայնիկը:
Գնան, մայրիկ, մի հարմար
Դայակ ճարիր ինձ համար:

Մայր մկնիկը շուտ վազեց
Բաղիկ տատին աղաչեց.
— Բաղիկ տատի, շուտ արի
Մեր Բուլիկին որորի:

— Բնիք, քնիք իմ անդին,—
Յերգեց բաղը սրտագին,—
Յես են այգուց մի յերկար
Վորդ կբերեմ քեզ համար:

Հիմար փոքրիկ մկնիկը
արձրացրեց գլխիկը,
Պատասխանեց կիսաբթուն.
— Շատ բարձր ես դու յերգում:

Մայր մկնիկը շուտ վազեց,
Կռան գորտին աղաչեց.
— Գորտիկ, գորտիկ, շուտ արի
Մեր Բուլիկին որորի:

— Կը՛ռ, կը՛ռ, մկնիկ աննման,—
Յերգեց գորտը կռկռան,—
Լաց մի լինի, իմ հոգյակ,
Յես քեզ կտամ մի մոծակ:

Հիմար փոքրիկ մկնիկը
Բարձրացրեց գլխիկը,
Պատասխանեց կիսաբթուն.
— Շատ տխուր ես դու յերգում:

Մայր մկնիկը շուտ վազեց
Գեր խոզուկին աղաչեց.
— Խոզիկ, խոզիկ, շուտ արի
Մեր Բուլիկին որորի:

— Խը՛ռ, խը՛ռ, քնիք, աննման,—
Յերգեց խոզը խոխոան,—
Թե վոր դու լաց չլինես,
Մի մեծ գազար կտամ քեզ:

Հիմար փոքրիկ մկնիկը
Բարձրացրեց գլխիկը,
Պատասխանեց կիսաբթուն.
— Շատ կուլիտ ես դու յերգում:

Մայր մկնիկը շուտ վազեց,
Նժույգ ձիուն աղաչեց.
— Ձի բարեկամ, շուտ արի
Մեր Բուլիկին որորի:

— Գնիր, սիրուն իմ մկնիկ,—
Յերգեց նժույգն անուշիկ,—
Լաց մի լինի, իմ հոգեակ,
Գարի կտամ մի քսակ։

Հիմար փոքրիկ մկնիկը
Բարձրացրեց գլխիկը,
Պատասխանեց կիսարթուն.
— Սարսափելի յես լերգում։

Մայր մկնիկը շուտ վազեց
Գայլաձուկին աղաչեց.
— Ձկնիկ, ձկնիկ, շուտ արի
Մեր Բուլիկին որորի։

Ձուկը լերգել սկսեց,
Բայց վոչ մի ձայն չլսվեց,
Լայն բացել եր բերանը,
Դուրս չեր գալիս իր ձայնը։

Հիմար փոքրիկ մկնիկը
Բարձրացրեց գլխիկը,
Պատասխանեց կիսարթուն.
— Շատ ցածր ես դու լերգում։

Մայր մկնիկը շուտ վազեց
Սև փիսիկին աղաչեց.
— Սևուկ փիսիկ, շուտ արի
Մեր Բուլիկին որորի։

— Միանձ, միանձ, իմ բալիկ,—
Յերգեց փիսոն անուշիկ,—
Միանձ, պառկենք դու և յես,
Շատ եմ սիրում, ջանիկ, քեզ։

Հիմար փոքրիկ մկնիկը
Բարձրացրեց գլխիկը,
Պատասխանեց կիսարթուն.
— Ա՛խ, ինչ լավ ես դու լերգում։

Մին ել վազեց մկնիկը,
Տեսնի՛ վո՛նց ե բալիկը.
Նայեց այստեղ ու այնտեղ՝
Բալեն չկար վո՛չ մի տեղ։

1935

ցրիմն թիղգոփ ցանփ
լոյիմն քմղբաղծղա
մանթղաւթ ըմմաթաւորա
մաւթղծ յոյ ած լնայ չոյ լոյ Մ —

ԱՐՈՏ ԱՂԶԻԿԸ
(ԱՐՈՏ)

— Այ պատիկ
Աղջիկ,
Այ մրոտ
Աղջիկ,
Դու այդ ուր ես
Գնացել,
Ձեռ ու շորդ
Սկացրել:

— Արևի տակ
Պառկեցի,
Ձեռներս վեր
Պարզեցի,
Սկացան՝
Այսպես դարձան:

— Այ պատիկ
Աղջիկ,
Այ մրոտ
Աղջիկ,
Դու այդ ուր ես
Գնացել,
Քթիդ ծայրը
Սկացրել:

— Արևի տակ
Պառկեցի,
Քթիս վերև
Ցցեցի,
Սկացաւ
Այսպես դարձաւ:

— Այ պատիկ
Աղջիկ,
Այ մրոտ
Աղջիկ,
Դու այդ ուր ես
Գնացել,
Շոր ու վոտդ
Սկացրել:

— Արևի տակ
Պառկեցի,
Վոտներս վեր
Պարզեցի,
Սկացան՝
Այսպես դարձան:

— Ճիշտ ես ասում
Դու արդյոք,
Պատիկ աղջիկ
Սև, կեղտոտ:
Ի՞նչ ե, ի՞նչ ե
Քո ճարը,
Բերեք տաշտն ու
Ոճառը,
Հողացնեմ
Մաքրեմ:

Լաց ե լինում
Աղջիկը,
Կախ ե արել
Դնչիկը.

— Ձեռ չտաք
Թաթիս,
Ձեռ չտաք
Ափիս,
Ձեն մաքրվի
եւ նորից
Սկացել են
Արևից:

Ափը մաքրվեց,
Թաթը մաքրվեց:
Լվանում են
Քիթիկը
Լաց ե լինում
Աղջիկը.

— Ո՛ր, ինչո՞ւ յեք
Չարչարում,
Քիթս ոճառ
Ձի սիրում:
Ձի մաքրվի
եւ նորից,
Սկացել ե
Արևից:
Քիթն եւ մաքրվեց
Ափ ու թաթի պես:
Լվանում են
Տոտիկը,

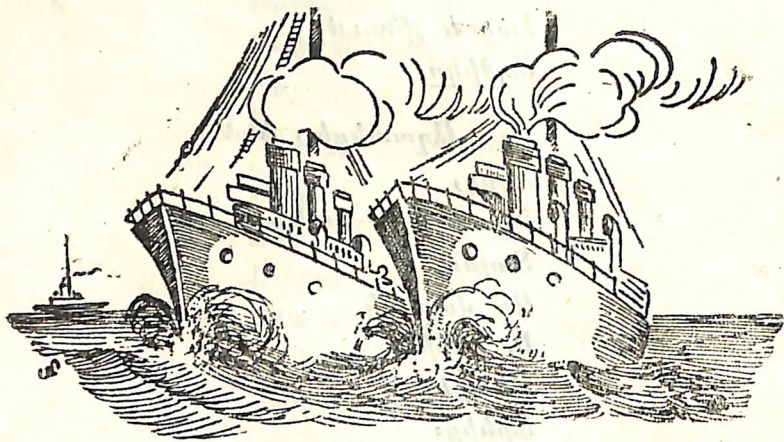
Լաց ե լինում
Աղջիկը.

— Ազատեցեք ինձ
Ջրից,
Իզուր խոռուտ եք
Տալիս,
Ձի մաքրվի
եւ նորից,
Սկացել ե
Արևից:

Տոտիկն եւ մաքրվեց
Քիթ ու թաթի պես:

— Ա՛յ, մաքուր ես
Հիմի, տես,
Ինչքան, ինչքան
Սիրուն ես:
Կեղտոտ եյիք,
Մրտաված,
Արևից չեք
Սկացած.

1935

ՄԻՍՏԻ ՏՎԻՍՏԻ

(Ս. ՄԱՐՇԱԿ)

Գալով մի յերկիր, բյուրիմացությունից խուսափելու համար, աշխատեցե՛ք պահպանել այդ յերկրի որեմեքերն ու սովորությունները:
(Կարլ Բեդենբերի հին ուղեցույցից)

1

Նյու-Յորքի,
Հսկա քաղաքի
Մի փողոցում
Բանուկ,
Ապրում ե
Մի մարդ,
Անունը՝ Կուկ:
Կուկն ունի
Գրասենյակ:
Յեթե ունեք
Ազատ ժամանակ,
Ուղում եք դուք

Աշխարհ դուրս գալ
Փարիզ, Պամիր,
Բուդապեշտ, լադոս
Գնալ, տեսնել Եմոն
Ազատ, հեշտ, ուրիշ
Կուկն իսկույն լինի
Շոգենավում զապի
Կպտրաստի
Մի լավ սենյակ,
Ուղտ կուղարկի
Նա ձեզ համար,
Կամ կասի,
Վոր տան
Սովառնակ:

Հյուրանոցում
Կտա համար
Հողարանով,
Շատրվանով,
Նախաճաշով,
Այգիներով
Մեծ ու հարմար
Արմավենի,
Յեղենի,
Հաշաֆու ու
Արևմուտքը,
Յուլյց կտա ձեզ
Միտար Կուկը:

2

Միտար Տվիստը՝
Նախկին մինիստրը,
Վոր ունի բանկ,

Թերթեր,
Շողենավեր,
Գործարաններ,
Վճռեց գնալ
Իր կնոջ և
Աղջկա հետ
Աշխարհ տեսներ:

3

Առավոտյան
Ձարթնեց Կուկը,
Հեռախոսը
Բացեց տուտը.
— Շողենավում
Նյու-Յորք — Լենինգրադ,
Պատրաստեցեք
Չորս մեծ սենյակ,
Ճաշարանով,
Լողարանով,
Այգիներով,
Շատրվանով:
Միայն նայեք,
Վոր չլինեն
Դրացի՝
Նեզը, հնդիկ,
Չինացի:
Շողենավում
Չտեսնեմ դրանց.
Յես չեմ սիրում
Գունավոր մարդկանց:
Կուկն իսկույն, թե՛
— Լսում եմ յես ձեզ:

Ամեն ինչ կանեմ
Ձեր ուղածի պես:
Ցտեսություն,
Ձերդ մեծություն:

4

Մեկնելուց
Ուղիղ
Տասը բոպե
Առաջ,
Միտը Տվիտորը,
Նախկին մինիտորը,
Առոք,
Փառք,
Կողքին աղջիկ,
Ձեռքին կապիկ,
Մի պառավ կին,
Ակնոցն աչքին,
Չորս ծառաներ
Հսկա ու մեծ,
Պայուսակով
Քսան ու վեց,
Շողենավը
Բարեհաճեց:

5

Լող ե տալիս
Շողենավը
Ջրի վրա
Մութ, ալիքոտ,

Միսար Տվիստրին,
Նախկին մինիստրին
Ամերիկայից
Բերում մեզ մոտ:

Միսար Տվիստրը,
Նախկին մինիստրը,
Վոր ունի բանկ,
Թերթեր,
Գործարաններ
Մեծաքանակ,
Շողենավում
Խաղում ե գնդակ:

Ուրախ ե նա,
Վոր չունի
Դրացի՝
Նեզր, հնդիկ,
Զինացի:

Իր հետ նրանք
Չեն նստի բնավ,
Նրանց տանում ե
Ուրիշ շողենավ:
Այնտեղ միշտ ել
Թաց ե ու ծուխ,
Ու չորս կողմը
Պատած սև մուխ:

6

Միսար Տվիստրը,
Նախկին մինիստրը
Միլիոններ,

Ահա հասնում ե,
Վորպես տուրիստ,
Ես ես ես եր:

Աղմուկ ե լսվում
Լենինգրադի
Նավահանգստից,
Ահա քաղաքը
Մեծ շողենավի,
Զրի աջ կողմից:
Մոխրագույն ջրեր,
Վերամբարձ տներ:

Գլխարկը բռնած
Նա իր աջ ձեռքով,
Արագ իջնում ե
Նեղիկ կամրջով:

Նայելով
Պետրոպոլիսի
Մրածայր ձողին,
Նրանք բռնեցին
Հյուրանոցի ուղին:

Տեղավորեցին
Պայուսակ ե իր,
Արագ նստեցին
Ավտոմոբիլ:
Յերկար ու զիւ
Մուկոցով,
Նրանք անցան
Փողոցով:

Միսոր Տվիսորը,
 Նախկին մինիսորը,
 Միսոր Տվիսորը
 Մի, իոններ,
 Վոր ունի շատ
 Գործարաններ,
 Թերթեր,
 Շոգեն ավեր,
 Ներս և մանուկ
 Խորհրդային
 Հյուրանոցը
 «Անգլեաներ»:
 Մի թանկագին
 Միգար բերնին,
 Ասում ե նա
 Դոնապանին.
 — Մեզ մի քանի
 Համար տվեք.
 Հեռագիր ենք
 Տվել յերեկ:
 — Կտանք, կտանք
 Յերկու սենյակ
 Փառավոր, —
 Պատասխանեց
 Դոնապանը
 Բեղավոր: —
 Համարներն են
 Հինգ ու վեց,
 Լուսավոր են
 Ու մեծ-մեծ:

Գորգեր փռված
 Միջանցքով,
 Հայելիների
 Կողքով,
 Գնում են
 Դեպի համարը
 Բարձրահասակ
 Դոնապանը
 Սյուրտուկով,
 Հետո յեկվորը
 Լայն պանամա
 Գլխարկով,
 Մի պառավ կին
 Ակնոցն աչքին,
 Յեկ մի աղջիկ՝
 Ձեռքին կապիկ:
 Մեկ ել հանկարծ
 Յեկվորները
 Լայն բացեցին
 Բերանները:
 Միսոր Տվիսորը
 Ապշած նայեց,
 Վողջ մարմինը
 Քրտինք պատեց:
 Վերևից,
 Վաթսուկներով
 Համարից,
 Գայիս եր
 Գիտեք ով
 Բարձր հասակով

Մի սկամորթ,
Բերնին ծխամորճ:
Իջնում եր
Նա ցած,
Սև ձեռքը
Կամաց
Սանդուխքին քսում
Յեզ հանդարտ
Ու լուրջ
Ծխամորճ ծխում:
Իսկ
Հայելիների
Կողքով,
Իրար յետևից
Շարքով,
Անցնում ելին
Անթիվ նեղրեր
Սկամորթ,
Բերանների
Մի-մի
Կարճ ծխամորճ:

Իջնում ելին
Ցած,
Ձեռքերը
Կամաց
Սանդուխքին
Քսում,
Յեզ հանդարտ
Ու լուռ
Ծխամորճ
Ծխում:

Միտոր Տվիտորը
Նայեց
Դեպի ձախ,
Նայեց
Դեպի աջ,
Զայրացած
Ասաց.

— Յեթե այստեղ
Կա սկամորթ,
Մենք չենք կարող
Ապրել ձեզ մոտ:

Սլանում են
Դեպի ցած,
Սանդուխքով
Յեզվորը,
Լայն պանամա
Գլխարկով,
Մի պառավ կին
Ակնոցն աչքին
Յեզ մի աղջիկ՝
Ձեռքին կապիկ:

Անխոս նստեցին
Ավտոյի միջին,
Ամուր խփեցին
Շոֆերի մեջքին:

Դռնապանը
Գլուխ տվեց
Տուրիստներին,
Ապա վազեց
Ու մոտեցավ
Հեռախոսին:

— Յերկու
 Քառասուն յերկու
 Քառասուն ութ:
 «Աստճրիա»:
 Այդ դճւ յես,
 Կոյա:
 Յերկի հիմա
 Մեքենայով
 Ձեզ մոտ կգան
 Յերեք տուրիստ՝
 Մարդ, կին
 Ու աղջիկ,
 Մի անտանելի,
 Խայտառակ
 Մարդիկ:
 Վոր գան,
 Դու ասա.
 Բռնված են
 Հիմա
 Համարները վողջ:
 Լսեցիր, Կոյա:
 Դե, յեղիր առողջ:
 — Քսան մեկ
 Տասնութ:
 «Սիցիլիա»:
 Այդ դճւ յես,
 Յիցիլիա:
 Յերկի հիմա
 Մեքենայով
 Ձեզ մոտ կգան
 Յերեք տուրիստ՝
 Մարդ, կին

Ու աղջիկ,
 Մի անտանելի,
 Խայտառակ
 Մարդիկ:
 Վոր գան,
 Դու ասա.
 Բռնված են
 Հիմա
 Համարները վողջ:
 Լսեցիր, Յիցիլիա:
 Դե, յեղիր առողջ:

— Հինգ
 Յերեսուն հինգ
 Յերեսուն իննը:
 «Բոսնիա»:
 Այդ դճւ յես,
 Վանյա:
 Յերկի հիմա
 Մեքենայով
 Ձեզ մոտ կգան
 Յերեք տուրիստ,
 Անունը...
 Սրան ել նույնը:

9

Սլանալով
 Արագ, արագ,
 Ավտոն գնաց
 Ու կանգ առավ.
 Գողցիլի վողոց,
 Յերրորդ համար:
 — Վոչ, — ասում են,—

Ձկա համար:
 Պեստելի փողոց,
 Առաջին համար:
 — Վոչ, — ասում են, —
 Ձկա համար:
 Ապստամբության
 Հրապարակ
 Հինգերորդ համար:
 — Վոչ, — ասում են, —
 Ձկա համար:

Մեկ էլ
 Հանկարծ
 Պայթեց շինը,
 Շուտով
 Կպրծի
 Բենզինը:

10

Միտոր Տվիտորը,
 Նախկին մինստորը
 Միլիոներ,
 Վոր ունի
 Գործարաններ,
 Թերթեր,
 Շոգենավեր,
 Վերադարձավ
 Հյուրանոցը
 «Անգլետեր»,
 Հետը կինը,
 Աղջիկը,
 Ձեռքին կապիկը:

Ուղիղ ժամի
 Տասերկուսին,
 Հյուրանոցի
 Ձանգը տվին:

Միջանցքն ահա
 Լուսավորվեց,
 Դռնապանը
 Դուռը բացեց:
 — Ո՛ւշ է, — ասաց
 Դռնապանը, —
 Ձբաղված են
 Համարները:
 Ճնշված աղգերի
 Համագումար է,
 Բոլոր տեղերը
 Նրանց համար են:
 — Բա ի՞նչ անեմ,
 Հայրիկ, հիմա.
 Շատ եմ հոգնած, —
 Աղջիկն ասաց, —
 Թե քնելու
 Տեղ չգտնենք,
 Մի տուն գնենք:
 — Հա, կգնես,
 Ձիկագոյում չես:

11

Մայր ու աղջիկ
 Կլինեյին
 Կաթվածահար,
 Յեթե նրանց
 Դռնապանը

Գիշերելու
Միջոց հտար:

Նա կնոջը
Յեզ աղջկան
Տեղեր տվեց
Պատվական՝
Իր մահճակալը
Պրոլետարական:

Իսկ Միստրը
Միջանցքի
Աթոռին
Նստեց,
— Ո՛ր, աստված,—
Գուհեց,
Յեզ իսկույն
Քնեց:

Միստր Տվիստրը,
Նախկին մինիստրը,
Միստր Տվիստրը
Միլիոներ,
Հողնած,
Իաղրած
Քնեց շեմքին
Խորհրդային
Հյուրանոցի
«Անգլետեր»:

12

Քնած է նա:
Ու ժպտում է
Յերագույն,

Յեզ քնի մեջ
Տես, ինչ յերագ է
Տեսնում:

Տեսնում է նա՝
Անտուն,
Անտեր
Թափառում է
Փողոցում,
Հանկարծ վերից
Ողանավի
Հոնդոց է
Նա լսում,
Ու վերեից
Մեկ էլ հանկարծ
Միստր Կուկն է
Իջնում ցած:

Վազում է նա
Արագ-արագ
Դեպի Կուկն
Իր ծանոթ,
Ուրախ թռչում
Ողանավը,
Տեղավորվում
Նրա մոտ:

Ահա նրա
Հայրենիքը՝
Ամերիկան
Հարազատ,
Ահա տները
Մարմարե,

Բազմահարկ ու
Ծառապատ:

Բացում է
Դուռը
Ծերունի
Ծառան.
— Ամերիկայում
Քեզ տեղ չկա, —
Ասում է
Նրան:

Փակվեցին
Ամուր
Հսկա
Դռները,
Տվիստը
Ջարթնեց՝
Կրկին
«Անգլետերը»:

Առավոտյան վաղ,
Արևածագին,
Յեկավ մի պատանի
Խոզանակը ձեռքին:
Մաքրեց կոշիկներ
Կարմիր, դեղին, սև,
Լայն ու նեղ,
Շվեդական,
Խորհրդային,
Գերմանական,
Ֆրանսիական:
Ուժ ավեց իր
Խոզանակին,

Մաքրեց կարգին,
Ժամանակին:

Հենց վոր սրբեց
Վերջին զույգը,
Տեղից յեկավ
Մեր տուրիստը:
Ձեռքը տարավ
Դեպի ծոցը,
Վոր հանի իր
Ծխամորճը:
Դռնապանն
Այդ ժամանակ
Յեկավ առաջ.

— Կա
Յերկու սենյակ
Շատրվանով,
Լողաբանով,
Այգիներով,
Միայն խմացեք՝
Այլ կողքին
Ապրում է
Չինացի,
Չախ կողքին
Մալայացի,
Վերևում՝
Չուլուս,
Ներքևում՝
Ինդուս:

Քնաթաթախ
Ծափ տվավ

Ու գոչեց
Անգլերեն
Միլիոնները.

— Ո — կէյ,
Տվեք իսկույն
Համարների
Բանալիները:

Յեւ շտապով
Առնելով
Թւի տակ
Աղջիկը,
Կապիկը,
Սլացավ
Թռչկոտալով
Դեպի
Համարները,
Միտը
Տվիտը,
Նախկին
Մինիտը,
Միտը
Տվիտը
Միլիոնները:

1934

ԳՈՂԱՑՎԱԾ ԱՐԵԳԱԿԸ

(Կ. ԶՈՒԿՈՎՍԿԻ)

Արեգակը յերկնքում
Ման եր գալիս, զբոսնում:
Անցավ մի քիչ ժամանակ,
Գնաց, մտավ ամալի տակ:

Նապաստակը խլշիկ
Գլուխն հանեց իր բնից,
Տեսավ՝ դուբսը սաստիկ մուլթ,
Ասավ. «Խնչո՛ւ մի՞ջնեց շուտ»:

Կաշաղակները խմբով
Անցան մի՞նա՞ժ դաշտերով,
Կշկշացին միասին,
Արագիլին ասացին.
«Կոկորդիլոս թշնամին
Կուլ է տվել արևին»:

Ծառի վրա ծիտիկը
Կախ եր աղեղ քթիկը,
Լաց եր լինում, հառաչում,
Արեգակին եր կանչում.

«Արև, արև թանկագին,
Դուբս յեկ, լույս տուր աշխարհին.

Մռանց քեզ ի՞նչ կանենք մենք՝
Դաշտում հատիկ կգտնենք»:

Առավոտյան յերկու զոչ,
Յերկարամազ ու անպոչ,
Յեղջուրներով, միասին,
Մեծ դարպասը ծեծեցին.

«Ե՛յ, գազաններ, վեր կացեք՝
Մեր թշնամուն ջարդեցեք,
Վոր նա, եզ փուչ կենդանին,
Ել կուլ չտա արևին»:

Վեր կացավ արջը,
Թողեց իր վորջը,
Ճչաց, մռնչաց,
Դետի մոտ գնաց:

Կռկորդիլոս թշնամին
Արեգակը բերանին,
Թեք եր ընկել ու նայում
Արեգակին են փայլուն:

«Բեզ եմ ասում, անկուշտ գող,
Մեր արևին իսկույն թող,
Թե չե գիտես, կբռնեմ
Ու մարմինդ կկիսեմ:
Յեվ ցույց կտամ, անիրավ,
Թե ինչ բան ե գողանալ:
Վողջ աշխարհը փչացավ,
Իսկ դու չունես դարդ ու ցավ»:

Կռկորդիլոսը ժպտաց,
Դարձավ արջին ու ասաց.
«Յեթե վոր յես ուղենամ,
Լուսնյակին ել կուլ կտամ»:

Կատաղեց արջը,
Մռնչաց քաջը,
Նրա վրա հարձակվեց,
Տրորեց ու ջարդոտեց:
«Տո՛ւր, անպիտան, տո՛ւր իսկույն»,
Մեր արևին փայլիլուն»:

Չար թշնամին յերկուղից,
Անասելի խիստ ցավից
Ճչաց, գոռաց ու գոչեց,
Արեգակին բաց թողեց:

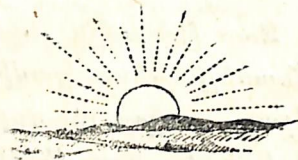
Պայծառացավ դաշտ ու սար,
Թուփ ու տերև անհամար:
Բարև՛, բարև՛, արեգակ,
Կապույտ յերկինք լախարձակ:

Թռչունները յերգեցին,
Վորսի յելան ծխտ ու ցին,
Նապաստակը բացատում
Թռչկոտում ե, ցատկոտում
Փափկապոչիկ սկյուռը
Ուրախ յելավ իր ծառը:

Յեվ գրկեցին,
Համբուրեցին

Արջ քեռուն,
 Վոր նա յեկավ
 Զարդեց, հաղթեց,
 Թշնամուն,
 Վոր արեգակը նորից
 Փայլիլում ե վերևից:

1935

ԱՐՋՆ ՈՒ ԼՈՒՍԻՆԸ

(Կ. ԶՈՒԿՈՎՍԿԻ)

Խելքին փչեց մեր արջի՝
 Թևեր դնի ու թռչի
 Յեվ թռիչքով ահագին
 Հասնի սիրուն լուսնյակին:
 Լուսնյակին, լուսնյակին,
 Են պլպլան լուսնյակին:

Յեվ գորտիկը կռկռան,
 Յեվ մկնիկը ծվծվան,
 Շտապ-շտապ, դունչը ցից
 Ըսկան նրա յետևից,
 Թռչեն, գնան միասին,
 Հասնեն պայծառ, վառ լուսնին:
 Լուսնյակին, լուսնյակին,
 Են պլպլան լուսնյակին:

Յերկու թևեր սև ու մեծ
 Նրանց ագռավը տվեց,
 Արծիվն էլ չերկու թև
 Տվեց յերկար ու թեթև,
 Բուն էլ բերեց հեվ ի հեվ:
 Յերկու պատիկ ծոխ թև:

Հավաքվեցին բացատում,
Թողած իրենց վորջն ու տուն,
Շատ խլշիկ նապաստակ,
Ոձ, արագիլ, գայլի ձագ,
Բեզեմոտը հաստափոր,
Դունչը հաստլիկ ու կոբ:
Հավաքվեցին սրանք վողջ,
Թողած իրենց տունն ու վորջ
Յեվ կանգնեցին դեռ ու դեն՝
Առջի թուխքը տեսնեն:

Բրդոտ արջը ահագին,
Ձուլգ թևերն իր մեջքին,
Ցից է յեղել լուսնի տակ,
Լայն բացատում ընդարձակ,
Ցից է յեղել ու ձգվել,
Վճնց կթռչի դեպի վեր:
Ծառի վրա բարձրացավ,
Նայեց լուսնին հիացավ,
Իսկ լուսնյակից լրացած
Կարծես մեղր է հոսում ցած:

Թափ է տալիս թևերը,
Հաստ ու բրդոտ վոտները:
Խելքին նայեք են առջի՝
Կարծում է թե կթռչի:

Իսկ բացատում, ծառի տակ
Կանգնած գայլ ու նապաստակ
Ծաղր են անում ու ասում.
«Անգետ, հիմար անասուն,

Դու լուսնյակից վազ անցի,
Դունչդ նրան չի հասնի»:

«Ի՞նչ եմ անում ես փոսում,
Յես լուսնյակին եմ ուզում»:

Թափահարեց թևերը,
Հաստ ու բրդոտ վոտները,
Մին ել հանկարծ ընկավ ցած,
Ճահճի միջին, չլքմիաց:

Գայլ, նապաստակ, բեզեմոտ,
Կանգնած բարդի ծառի մոտ,
Վճնց են ծաղրում ու խնդում՝
Ձենից անտառն է թնդում...

Իսկ լուսինը հեռավոր,
Իսկ լուսինը փառավոր
Սահեց ճամփով ընդարձակ,
Գնաց, մտավ սմպի տակ:

1935

(ԿՌԻԼՈՎ)

— Մի ուրախանա,
Մկնիկ հարեան,
Ի՞նչ առյուծ, ի՞նչ բան
Յեթե վոր գործը
Ճանկերի հասնի,
Կատվի թաթերից
Վո՛չ վոր չի պրծնի...
Հազիվ առյուծը
Կենդանի մնա.
Փխիկից ուժեղ
Ել գազան չկա:

X

(u r u 4)

Կաշադակը կշկշալով
Ծառից ծառ եր թռչկոտում,
Իսկ ագռավը լուռ, անվրդով
Նստած՝ ականջ եր դնում:

— Ի՞նչ ես նստել, ականջ դնում
 էլուռ ու անխոս, սիրելիս,
 Զլինի՞թե չես հավատում
 Ասածներին, պատմածին:

— Չալիկ քուլըրիկ, յես չեմ ծածկոււմ,
Հաւատալս չի՛ գալիս:
Ու վոր քեզ պէս շատ ե խոսում,
Շատ ստեր ե դուրս տալիս:

1910

X
ԱՄԵՆԱԼԱՎ ՅԵՐԳԻԶԸ

(ԱՌԱԿ)

Թեւալորների
Արքան փառավոր՝
Արծիվը հզոր,
Որերից մի որ
Կուշտ կերավ, խմեց,
Ձինջ ողուժ ճախրեց,
Ապա ցանկացավ
Լավ յերգեր լսել,
Չանձրույթը վանել:

«Ե՛յ, ազնավ», — գոչեց
Ձայնովն ուժգին
Իր սև ծառային: —
«Շտապիր շուտով
Փնտռել անտառում,
Կամ թե դաշտերում
Մեր յերգիչներից
Ամենալավին,
Արժանավորին:
Յեւ յերբ կգտնես՝
Բեր նրան ինձ մօտ՝
Յերգի յեւ կարոտ»:

Ու թեին տվեց
Ծառան շտապով,
Բարձր կռոցով
Թռավ հեռացավ,
Նստավ մի ծառի,
Վոր լավ միտք անի,
Մի յերգիչ գտնի,
Պալատը տանի:
Յերկար մտածեց,
Շատ դես-դեն ընկավ,
Վերջապես գտավ,
Վոր թռչուններից
Իր ձագն է միայն
Յերգիչ աննման:

Յեւ իր անճոռնի
Ձագին կռավան
Մոտ բերեց ծառան
Ու հրամայեց,
Վոր նա պալատի
Մոտ ծառին նստի,
Անուշ, գրավիչ
Յերգերն ասի,
Վոր արքան լսի,
Իսկ ինքն ուրիշ
Մի ծառի նստեց՝
Գովքի սպասեց:

Հենց վոր յերգիչը
 Բերանը բացեց,
 Արքան սարսափեց
 Ու գոչեց, «Ագռավ,
 Ի՞նչ ե պատահել.
 Կրակ ե ընկել,
 Մարդ ե սպանվել...
 Ես ինչի՞ համար
 Կանչում են հավար»:
 «Բան չի պատահել,
 Ձերդ մեծություն,
 Յերգիչն ե յերգում:
 Սրանից լավը,
 Հավատա՛, արքա՛,
 Աշխարհում չկա...»

1910

X

ԿԱՐԱՊԸ, ՋՈՒԿԸ ՅԵՎ ԽԵՑԳԵՏԻՆԸ

(ԿՈՒԼՈՎ)

Մի անգամ ձուկը,
Կարապ, խեցգետին,
Մի բեռնավորված
Սայլի լծվեցին:

Թեև այնքան ել
Ծանր չեր բեռը,
Սակայն կարապը
Դեպի ամպերը,
Ջուկն շտապով
Գնում դեպի գետ,
Իսկ խեցգետինը
Գնում եր յետ-յետ:
Քաշում են, քաշում,
Սայլը չի շարժվում:

Ո՛վ ե մեղավոր
Արդյոք այս բանում,
Մենք այդ չենք քննում,
Բայց մինչև այսօր
Սայլն իր բեռով
Մնում ե տեղում:

1932

X
Տ Ռ Ռ Ա Ն Շ

(Կ Ռ Ի Լ Ո Վ)

Մանուկի թողած
Հաստ թելից կապված

Տոռանն ահագին ամպերի ասկից
Դաշտի թիթեռին ձայնեց. «Սիրելիս,
Կհավատաս Վոր իմ յեղած տեղից
Դու հաղիվ-հաղ ես յերևում աչքիս:
Խոստովանիր Վոր դու նախանձում ես
Իմ այսքան բարձր ու վեհ թռիչքիս»:

Թիթեռնիկն ասաց.

«Թելից ես կապված,

Յես քո եղ փառքին հեշ չեմ նախանձում,
Իզուր ես դու քեզ մի մեծ բան կարծում:
Այդպիսի կյանքը, հավատն, հոգիս,
Հեռու յե իսպառ յերջանկությունից:

Իսկ յես,

Քեզ պես

Ամպերին բնավ թեե չեմ հասնում,
Բայց անկախ, ազատ
Քեֆս ցանկացած տեղերն եմ գնում:

1910

X
Շ Ո Ւ Ն Ն Ո Ւ Ջ Ի Ն

(Կ Ռ Ի Լ Ո Վ)

Որերից մի որ Բողարը գումում
Մկսեց փտնել, անպատվել, ձիուն.

— Մի հարցնող լինի՝ թե ի՞նչ ես անում,
Վոր դարու գլխին դուր քար ես գցում:
Ի՞նչ մի մեծ բան ե հերկել, սայլ քաշել,
Ուրիշ արածդ յես չեմ ել լսել:

Այ՛, իմ արածն ուրիշ ե արդեն,
Իմ լավ գործերը բոլորը գիտեն.
Յերեկը դաշտում հոտն եմ հսկում,
Գիշերն ել անքուն տունը պաշտպանում:

— Շատ ճշմարիտ ե,— ձին պատասխանեց:—
Արածդ գիտեմ, շատ քաջ ես, ապրեն:
Բայց մի մոռացիր՝ տանը, թե դաշտում
Իմ աշխատանքն ես հսկում, պահպանում...

1909

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. ԲԱՆԱՍՏԵԼԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

	Եջ
1. Անցան	13
2. Պապաշուտ	14
3. Ի՜նչ սիրուն է	15
4. Ծաղիկները	16
5. Գարուն	17
6. Ծիտն ու տղան	19
7. Գարնանացան	20
8. Ալի	21
9. Սարյակի տունը	22
10. Ծառատունկ	23
11. Գարուն	24
12. Մայիսը	25
13. Պատկեր	26
14. Ուռենու հյուրերը	27
15. Ծիտիկին	29
16. Արտուտի	30
17. Գիշ	31
18. Առավ	33
19. Սիրուն գիշեր	35
20. Աշուն	36
21. Դեպի աշխատանք	37
22. Շուկան աշնանը	38
23. Աշնան տերեր	39
24. Ծիտն ու ծիծեռնակը	40
25. Աշնան յերգ	41
26. Աշուն	42

27. Ձմեռ	43
28. Ձմեռ	44
29. Մաքուր ողում	45
30. Նոր տարվա նվերը	46
31. Մեր տոնածառը	47
32. Տոնածառ	48
33. Աբջի քունը	49
34. Յեղևին	50
35. Ձմռան վերջը	51
36. Չորս յեղանակ	52
37. Բրիգադիր	54
38. Հիվանդ փխիկը	55
39. Սավառնակը	56
40. Հանելուկ	57
41. Ճանճը	58
42. Անտառը	59
43. Հյուսնոցում	60
44. Փխիկի դասը	62
45. Շոֆեր	63
46. Բամբակազտիչ գործարանում	65
47. Կենդանիներ	66
48. Թռչուններ	68
49. Յերեք փխիկների պատմությունը	70
50. Հասմիկի նամակը	72
51. Կոլխոզի համար	78
52. Մեղունների կոմունան	85
53. Մեր դետը	90
54. Ուրախ Հրայրը և սագի սայլը	95
55. Չարդարենք	113
56. Հոկտեմբեր	114
57. Լեհին պապին	116
58. Իլիչի աշիկները	117
59. Լեհինի մասին	118
60. Բանակը կարմիր	120
61. Այն հիվ է	122
62. Տատիկն ու Թոռնիկ	124
63. Մայիս	126
64. Գառնվեցի յերգը	

II. ՀԵՔԻԱԹՆԵՐ ՑԵՎ ԱՌԱԿՆԵՐ

65. Խանն ու հովիվը	131
66. Գիտուններն ու առյու	135
67. Խորամանկ աղքատները	137
68. Ճսալիկ ծիտիկը	138
69. Խարված ծիտիկը	139
70. Գեղը հարկահան	142
71. Ուղտն ու եղը	146

III. ԹԱՐԳՄԱՆ ՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

72. Իրըչկան, Զինըչկան և Նինըչկան	153
73. Պավլիկ Մորոզով	155
74. Միորիկներ	167
75. Հիմար մկնիկը	174
76. Մրոտ աղջիկը	178
77. Միստր Տվիստր	182
78. Գողացված արեգակը	201
79. Արջն ու լուսինը	205
80. Մուկն ու առնետը	208
81. Կաշաղակն ու ագռավը	209
82. Ամենալավ յնրգիչը	210
83. Կարապը, ձուկը և խեցեղետինը	213
84. Ֆռռանը	214
85. Շունն ու ձին	215

Գառ. Խմբագիր՝ Ա. Հայրյան
Տեխ. Խմբագիր՝ Ա. Գառաբյան
Սրբագրիչ՝ Մ. Փարազանյան

Գլավիտի լիպր՝ Վ. 2072. Հրատ. № 4785.
Գառվեր 47. Տիրւմ 4000.
Թուղթ 62x74 Տպագր. 183/4 մամ.
Մեկ մամուլում 24480 նշան.
Հանձնված է տպագրության 9 հունվարի 1939 թ.
Ստորագրված է տպագրության 9 փետրվարի 1939 թ.

Գեահրատի I աղարան, Յերեան, Լենինի, 66.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0408143

6 n

264

10387